อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต)

ณ เมรุวัดป่าคา อยุธยา

๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

คณะศิษยานุศิษย์

พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต)

อดีตเจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ณ เมรุวัดป่าคา อยุธยา

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

คำนำ

ท่านพระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต) อดีตเจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต) วัดป่าคา ได้ถึงมรณภาพด้วยโรคลมปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๑๗ และทางวัดป่าคาได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่ศาลาการเปรียญนับแต่วันมรณภาพเป็นเวลา ๗ วัน โดยจัดให้มีสวดพระอภิธรรมถวายทุกคืน หลังจากได้บำเพ็ญกุศลสัตตมวารอุทิศถวายแล้วได้เชิญศพมาเก็บไว้ที่กุฏิของท่านโดยจัดให้มีสวดพระอภิธรรมถวายทุกคืนวันพฤหัสบดี ซึ่งได้มีศิษยานุศิษย์และท่านที่เคารพนับถือรับเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญอุทิศถวายจนครบ ๑๐๐ วัน บัดนี้คณะกรรมการและศิษยานุศิษย์ได้กำหนดขอพระราชทานเพลิงศพท่านในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

คณะกรรมการและศิษยานุศิษย์ได้พิจารณาเห็นร่วมกันว่าท่านพระครูปัญญานุวัตรในฐานะที่ท่านเป็นสมณบรรพชิตก็ได้อุทิศชีวิตบูชาพระพุทธศาสนาเป็นผู้เคร่งครัดหนักแน่นในพระธรรมวินัย น่าเคารพบูชากราบไหว้อย่างยิ่งและได้บำเพ็ญประโยชน์ไว้ให้แก่คณะสงฆ์และทางบ้านเมืองเป็นอเนกประการ ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ มีแจ้งในประวัติของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นวุฒบุคคลท่านก็เจริญในพระธรรมวินัยนับแต่ได้อุปสมบทแล้วก็มั่นอยู่ในเพศบรรพชิตมิได้หวั่นไหว นับว่าท่านเป็นชาติวุฒบุคคล เจริญโดยชาติ เพราะมั่นอยู่ในเพศพรหมจรรย์อันเป็นอริยชาติ ในฐานะวยวุฒบุคคลท่านก็เจริญด้วยพรรษายุกาลคือมีอายุยืนถึง ๗๘ ปี และก็เป็นผู้เจริญด้วยคุณธรรมสัมมาปฏิบัติ ได้โอวาทสั่งสอนพุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ตามกำลังความรู้ความสามารถของท่าน ซึ่งจัดเป็นคุณวุฒบุคคล ผู้เจริญโดยคุณ ในฐานะที่ท่านเป็นครูบาอาจารย์ก็ได้อบรมสั่งสอนสงเคราะห์ศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ในการประพฤติดีปฏิบัติชอบ ได้อุปถัมภ์ศิษยานุศิษย์ด้วยความเมตตาเสมอมา โดย

การยอมเสียสละทั้งกำลังกายและกำลังปัญญาและ อุปถัมภ์ ด้วยปัจจัย ในการศึกษา เล่า-เรียนแก่ศิษยานุศิษย์จนสำเร็จการศึกษาก็หลายคน ในฐานะเจ้าคณะผู้ปกครองก็ได้ปกครองมาอย่างมีสันติสุขและด้วยสามัคคีธรรมตลอดมา

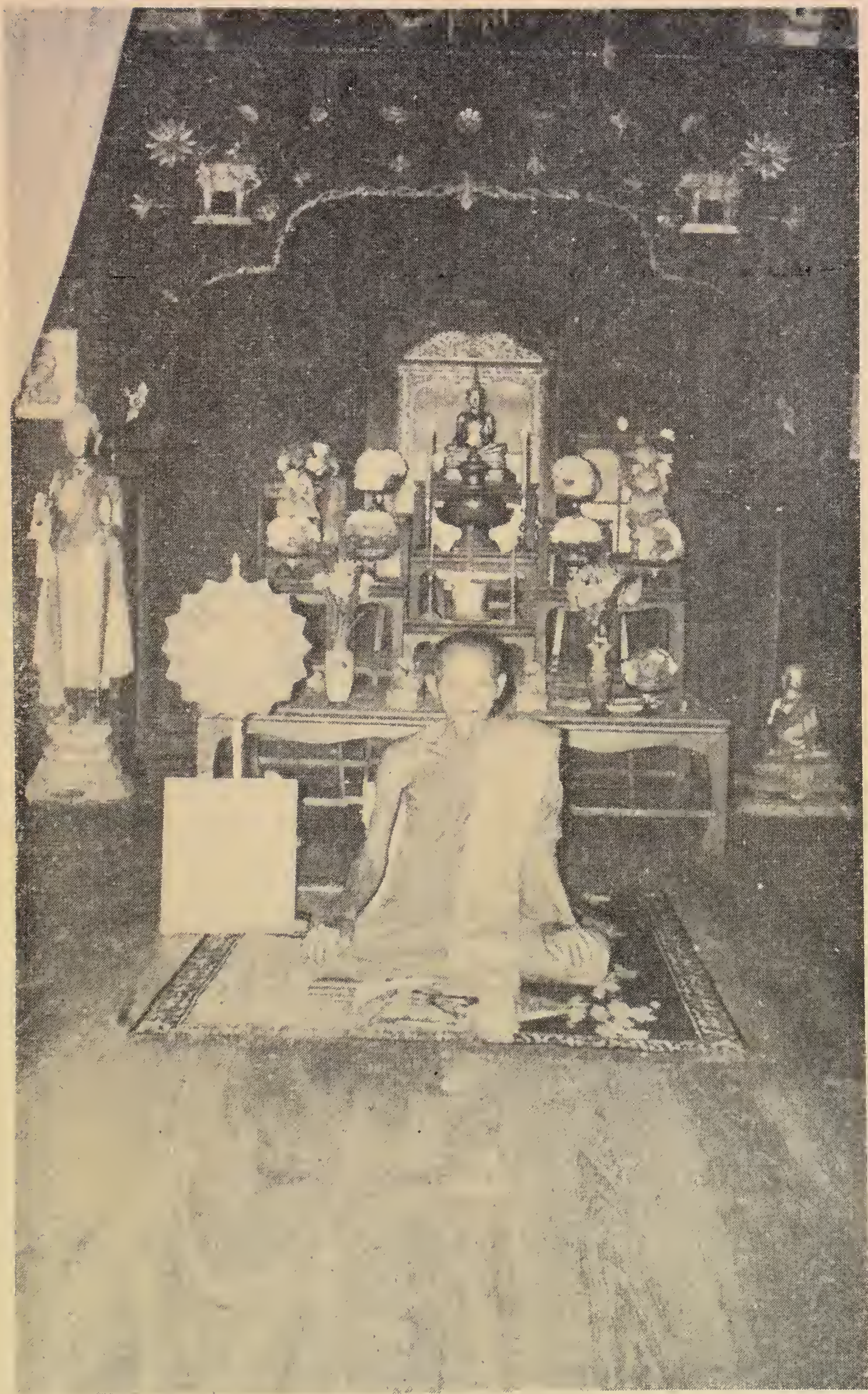
ในการ พระราชทาน เพลิงศพท่าน พระครูปัญญานุวัตร จึงเห็นสมควรพิมพ์หนังสือเป็นธรรมทานแก่ผู้ที่มาร่วมงานสักเล่มหนึ่ง เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณความดีของท่านอันเป็นส่วนหนึ่งของความกตัญญูกตเวที นอกเหนือจากการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายมาตามลำดับแล้ว จึงได้ขอให้พระมหาณรงค์ วรญาโณ ซึ่งเป็นหลานของท่านช่วยติดต่อขอสำเนาบทความธรรมะเครื่องประดับของท่านเจ้าคุณพระธรรมดิลก และสำเนาพระธรรมเทศนาของท่านเจ้าคุณพระราชวราลังการ วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งแสดงในการบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร มาพิมพ์เป็นธรรมทานแก่ท่านที่มาร่วมงานซึ่งท่านก็อนุญาตด้วยความยินดี

อนึ่ง ในการจัดงานครั้งนี้นับเป็นพระคุณอย่างสูงที่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระญาณวโรดม วัดบวรนิเวศวิหาร ได้มีเมตตารับเป็นประธานจัดงานฝ่ายสงฆ์และนายเชาวน์ ธีระกุล นายอำเภอบางไทรรับเป็นประธานฝ่ายฆราวาส ซึ่งคณะศิษยานุศิษย์รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณอันนี้เป็นอย่างมาก

ขออำนาจกุศลบุญราศีที่ได้บำเพ็ญมาแล้วตั้งแต่ต้น ตลอดจนถึงได้พิมพ์หนังสือนี้แจกเป็นธรรมทานแก่ผู้ที่มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยนำให้สัมฤทธิ์อิฏฐวิบากวิบุลมนุญผล แด่ท่านพระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต) ตามสมควรแก่คตินิยมเทอญ.

พระครูกัลยาณคุณาภรณ์
วัดป่าคา จ. อยุธยา

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

พระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต)

อดีตเจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต)

ประวัติ

ท่านพระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต)

ชาติภูมิ

พระครูปัญญานุวัตร ฉายา ปณฺฑิโต นามเดิม เนย นามสกุล ดอกพุด เกิดที่บ้านหมู่ ๔ คลองขนมเบี้ยก ตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ตรงกับวันแรม ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีวอก โยมบิดาชื่อ นายกลั่น ดอกพุด โยมมารดาชื่อ นางเป้า ดอกพุด มีพี่น้องชายหญิงร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งหมดรวม ๙ คน ยังมีชีวิตอยู่เพียงคนเดียว คือ นายเหล็ง ดอกพุด ผู้เป็นน้องชาย นอกนั้นได้ถึงแก่กรรมหมดแล้ว

การศึกษา

การศึกษาในสมัยนั้นยังไม่เจริญก้าวหน้าเหมือนอย่างในปัจจุบันนี้ บรรดาเด็กผู้ชายจึงต้องอาศัยการศึกษาจากวัดโดยมีพระภิกษุในวัดนั้น ๆ เป็นผู้สอนให้ ท่านพระครูปัญญานุวัตรในสมัยเป็นเด็กก็เช่นกัน เมื่อท่านมีอายุพอสมควรแล้ว บิดามารดาก็ได้นำตัวไปฝากเป็นศิษย์ของท่านอาจารย์ม่วง ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าคาในสมัยนั้นเพื่อให้ได้รับการศึกษาหนังสือไทยและหนังสือขอม จนอ่านออกเขียนได้ เพราะบิดามารดาในสมัยนั้นมีความเห็นว่าลูกผู้ชายจะต้องรู้หนังสือเพื่อจะได้เป็นทหารรับใช้ชาติและบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป

บรรพชา

ท่านได้บรรพชาเมื่ออายุได้ ๑๒ ปี ณ วัดป่าคา อ. บางไทร จ. อยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานว่าท่านได้บรรพชาอยู่กี่ปี หลังจากได้ลาเพศบรรพชาไปแล้วก็ได้ไปช่วยโยมบิดามารดาประกอบอาชีพทำนาอยู่หลายปี จนกระทั่งได้รับเกณฑ์ไปเป็นทหาร เมื่อปลดออกจากทหารแล้วก็ได้มาช่วยทางบ้านประกอบอาชีพอยู่อีก ๑ ปี

อุปสมบท

ได้อุปสมบทเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๖ ณ พัทธสีมาวัดป่าคา อ. บางไทร จ. อยุธยา มีพระอธิการเล็ก วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการม่วง เจ้าอาวาสวัดป่าคา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการโต วัดท้ายเกาะใหญ่เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้วก็ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าคาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัยในสำนักของอาจารย์ เพราะว่าการศึกษาในสมัยนั้นต้องอาศัยศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นหลัก ท่านได้ศึกษาอยู่จนสามารถเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมให้แก่พระ-ภิกษุสามเณรที่บวชใหม่แทนพระอุปัชฌาย์อาจารย์ได้ นับว่าช่วยแบ่งเบาภาระของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ได้อีกด้านหนึ่ง เมื่อท่านมีอายุพรรษาเป็นนิสัยมุตตกะแล้วพระอธิการเล็กซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ของท่านได้มาขอร้องให้ท่านไปอยู่ช่วยสอนพระภิกษุสามเณรและช่วยงานในด้านการก่อสร้างเพราะท่านพระอธิการเล็กได้ดำริสร้างวัดขึ้นมาใหม่อีก ๒ วัด คือวัดราษฎร์บำรุง และวัดราษฎร์ปุณณาราม ท่านก็ได้ไปอยู่ช่วยวัดดังกล่าวจนสำเร็จเป็นวัดที่สมบูรณ์ เมื่อท่านได้ช่วยการสร้างวัดจนสำเร็จแล้วก็กลับมาอยู่จำพรรษาที่วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ซึ่งเป็นวัดที่พระอธิการเล็ก พระอุปัชฌาย์ของท่านอยู่จำพรรษาเพื่อมาอุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์จนกระทั่งพระอุปัชฌาย์ได้ถึงแก่มรณภาพ เมื่อ

ท่านช่วยจัดการฌาปนกิจศพพระอุปัชฌาย์เล็กแล้วก็ยังอยู่ช่วยที่วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม นี้อีกหลายปี ต่อมาในภายหลังท่านได้กลับมาอยู่จำพรรษาที่วัดป่าคา ในสมัยที่พระ-อธิการชุ่ม เกสโร เป็นเจ้าอาวาส ในการกลับมาอยู่จำพรรษาที่วัดป่าคาในครั้งนี้ ท่านได้มีความดำริที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียใหม่โดยโอนการปกครองเป็นคณะธรรมยุต เพราะว่าเดิมทีเดียววัดป่าคานี้เป็นวัดแบบนิกายมอญแปลง ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่นี้ก็โดยความร่วมมือร่วมใจและด้วยความสามัคคีของคณะสงฆ์และชาวบ้านวัดป่าคาอันมีท่านพระครูปัญญานุวัตรเป็นหัวหน้าดำเนินงาน ทำการติดต่อขอเปลี่ยนแปลงโดยตรงกับคณะสงฆ์ธรรมยุตในกรุงเทพ ฯ ซึ่งในสมัยนั้นเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่อยู่ และได้ทำการแปลงเป็นวัดธรรมยุตสำเร็จ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒ วัดที่ร่วมทำการแปลงในครั้งนี้ด้วยก็มี วัดโบสถ์ อ. สามโคก จ. ปทุมธานี วัดราษฎร์บำรุง อ. ลาดบัวหลวง และวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม อ. บางไทร จ. อยุธยา เมื่อท่านได้โอนและแปลงเป็นวัดธรรมยุตสำเร็จแล้ว ท่านพระครูปัญญานุวัตรก็ได้นำพระสงฆ์จากวัดที่ได้ทำการแปลงมาทำญัตติอุปสมบทเสียใหม่ที่วัดบูรณศิริมาตยาราม กรุงเทพ ฯ ซึ่งมีท่านเจ้าคุณพระญาณเวที (ฤา ยติโก) เป็นพระอุปัชฌาย์ โดยพระบัญชาของเจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ส่วนตัวท่านพระครู ฯ พระอธิการชุ่ม วัดป่าคา พระอธิการสำลี วัดโบสถ์ พระอธิการอู๋ วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ไม่ต้องทำญัตติอุปสมบทใหม่เป็นแต่เพียงทำทัฬหีกรรมเท่านั้น เพราะท่านพระเถระทั้ง ๔ องค์นี้ ท่านได้อุปสมบทเป็นสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์เล็ก ซึ่งพระอุปัชฌาย์เล็กนี้ท่านได้อุปสมบทมาจากวัดเสนาสนาราม อยุธยา อันเป็นวัดธรรมยุตอยู่ก่อนแล้ว

หน้าที่การงานและสมณศักดิ์

พ.ศ. ....เป็นเจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง เป็นอยู่กี่ปีไม่พบหลักฐาน

๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นพระอุปัชฌายะ

๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ เป็นเจ้าคณะอำเภอบางไทร—ลาดบัวหลวง (ต่อมาได้แยกอำเภอลาดบัวหลวงไปขึ้นการปกครองกับอำเภอบางปะอิน)

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นพระครูสัญญบัตรชั้นโท ที่พระครูปัญญานุวัตร

๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นพระครูชั้นเอกในนามเดิม

ส่งเสริมการศึกษา

ท่านพระครูปัญญานุวัตรเป็นผู้ริเริ่มสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะว่าตลอดชีวิตของท่านได้มุ่งจัดการศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลก ในสมัยที่ท่านเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองและจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าคาประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นที่วัดป่าคานี้โดยได้เปิดทำการสอนทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี ท่านได้ติดต่อขอครูจากวัดในกรุงเทพ ฯ ไปทำการสอน แต่ว่าเป็นที่น่าเสียดายการศึกษาแผนกบาลีต้องล้มเลิกไปเพราะขาดครูที่ทำการสอนติดต่อกัน คงมีแต่เรียนแผนกธรรมเท่านั้น

การส่งเสริมการศึกษาทางโลก ในสมัยที่ท่านยังจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าคานี้ ท่านได้ดำริที่จะสร้างโรงเรียนสำหรับเด็กขึ้น โดยได้ตั้งโครงการระยะยาวให้เด็กได้มีที่ศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษา แต่ว่าประชาชนยังมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จึงไม่มีใครที่จะสนับสนุนท่านในโครงการนี้ จึงเป็นอันล้มเลิกไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ท่านได้มาอยู่จำพรรษาที่วัดโพธิ์แตงใต้เพื่อช่วยเหลือวัดนี้เพราะท่านเจ้าอาวาสได้เข้ามาศึกษาในสำนักวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อท่านได้มาอยู่แล้วก็ได้จัดการปรับปรุงเสนาสนะจนอยู่ในสภาพที่ดี หลังจากนั้นท่านก็ได้ทำการเปิด

การศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น โดยได้นำเด็กจากตำบลต่าง ๆ มาบรรพชาเป็นสามเณรเป็นจำนวนมาก เมื่อสามเณรองค์ใดจบการศึกษาจากสำนักนี้แล้วท่านจะส่งเข้ามาศึกษาในสำนักที่มีการศึกษาดีในกรุงเทพฯ และได้สำเร็จเป็นเปรียญในสำนักต่าง ๆ ก็หลายองค์ นอกจากนี้ท่านก็ยังได้ตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาขึ้นโดยฝากไว้ที่มหามกุฏฯ เป็นจำนวนเงินห้าหมื่นกว่าบาท โดยมีวัตถุประสงค์ให้นำดอกผลมาบำรุงการศึกษา

ส่งเสริมการศึกษาทางโลก เมื่อท่านเห็นว่าการศึกษาทางพระปริยัติธรรมได้อยู่ในฐานะมั่นคงแล้ว ท่านก็เริ่มดำเนินการจัดการศึกษาทางโลก คือดำเนินการสร้างตัวอาคารเรียนขึ้นที่วัดโพธิ์แตงใต้นี้ ซึ่งรายละเอียดได้เขียนไว้ในประวัติการก่อสร้างอาคารนั้นแล้ว

งานด้านการก่อสร้าง

๑. สร้างวัดบรรลือธรรม อ. ลาดบัวหลวง วัดนี้ได้สร้างขึ้นโดยความเห็นชอบจากท่าน ซึ่งได้มีผู้มีศรัทธาถวายที่ดินให้กับพระครูสมุห์สิน ภูริปญฺโญ เพื่อสร้างวัด ปัจจุบันนี้ก็เป็นวัดที่เจริญรุ่งเรืองมั่นคงถาวร

๒. สร้างวัดเชียงรากน้อย อ. บางไทร ในสมัยที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดโพธิ์แตงใต้ ชาวบ้านตำบลเชียงรากน้อย ได้มาร้องเรียนขอให้ท่านช่วยสร้างวัดขึ้นที่ตำบลนี้อีกสักวัดหนึ่ง เพราะยังไม่มีวัดที่จะทำบุญบำเพ็ญกุศล ชาวบ้านต้องไปอาศัยทำบุญที่วัดอื่นเป็นการลำบากอย่างยิ่ง ท่านจึงได้ดำเนินการก่อสร้างวัดนี้ขึ้นมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔

๓. สร้างอาคารเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์แตงใต้ระดับประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ และสำเร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ สิ้นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งหมดรวม ๑๑๔,๖๘๖.๐๐ บาท (หนึ่งแสนหนึ่งหมื่นสี่พันหกร้อยแปดสิบหกบาทถ้วน) ซึ่งไม่ได้ใช้เงินงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการเลย

๔. สร้างสถานีอนามัยขึ้นที่บริเวณวัดโพธิ์แตงใต้ ตำบลโพธิ์แตง ในสมัยที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดโพธิ์แตงใต้นี้

หลังจากที่ท่านเจ้าอาวาสวัดโพธิ์แตงใต้ (พระครูอเนกสารคุณ) ได้กลับมาอยู่ที่วัดนี้แล้ว ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ท่านก็ได้กลับมาอยู่วัดป่าคา อันเป็นบ้านเกิดของท่าน เมื่อท่านได้กลับมาอยู่วัดป่าคานี้แล้วนอกจากจะบริหารงานในด้านการปกครองแล้วก็ยังได้ส่งเสริมการศึกษาของพระอีกและได้จัดให้มีการสอบชั้นนวกภูมิขึ้นโดยที่ท่านจะนำพระนวกะทั้งหมดจากวัดต่าง ๆ ในเขตปกครองของท่าน มารวมสอบที่วัดป่าคาในวันก่อนออกพรรษาทุก ๆ ปี ท่านได้จัดทำมาก่อนที่คณะธรรมยุตจะดำริจัดสอบขึ้นในภายหลัง

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ท่านพิจารณาเห็นว่าอาคารเรียนของโรงเรียนวัดป่าคาคับแคบไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนจึงได้ติดต่อกับนายอำเภอของบประมาณมาสร้างอาคารใหม่ขึ้นอีกหลังหนึ่ง หลังจากได้สร้างอาคารเสร็จแล้วท่านก็ได้ติดต่อกับทางจังหวัดขอเปิดทำการสอนในระดับประถมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนวัดป่าคานี้และก็ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนได้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสุดท้ายในชีวิตของท่าน

อาพาธและมรณภาพ

ท่านพระครูปัญญานุวัตรตามปกติเป็นผู้ที่มีร่างกายไม่แข็งแรง เพราะท่านมีโรคประจำตัวคือโรคปอด ท่านรักษาโรคนี้ด้วยการฉีดยาและฉันยาอยู่เสมอจนกระทั่งหายเป็นปกติ แต่ว่าท่านเป็นผู้ที่ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ มักจะทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่เป็นประจำบางครั้งก็ทำเกินกำลังของร่างกาย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ประมาณเดือนตุลาคม ท่านได้ป่วยเป็นไข้หวัดและมีอาการไออย่างหนัก จนหมอต้องถวายยาฉีดรักษาโรคปอดอีก ๒ ชุด ประมาณ ๑๐ เข็ม อาการของโรคจึงได้ทุเลาและหายเป็นปกติแต่ว่าร่างกาย

ยังไม่แข็งแรง เมื่อถึงวันสอบธรรมสนามหลวงคือวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๖ ท่านก็ได้นำพระภิกษุสามเณรในปกครองของท่านไปสอบที่วัดเสนาสนาราม หลังจากกลับมาแล้วท่านก็เริ่มป่วยเป็นไข้หวัดอีก เมื่อหมอได้ฉีดยาและถวายยาให้ฉันแล้วอาการของโรคก็ได้ทุเลาหายไป แต่ว่าฉันอาหารได้น้อยกว่าปกติและรู้สึกเป็นลมอยู่บ่อย ๆ หลังจากที่ท่านได้หายป่วยไม่นานนักท่านก็เริ่มป่วยอีกคือในเดือนมกราคม ๒๕๑๗ ในวันที่ ๒๒ มกราคม ตอนบ่ายท่านได้ไปรดน้ำต้นไม้และทำงานอื่นอีกเล็ก ๆ น้อย ๆ เสร็จแล้วก็กลับมาสรงน้ำ หลังจากนั้นก็เริ่มไม่สบายมีอาการเหนื่อย จำวัดไม่หลับเกือบตลอดคืน รุ่งขึ้นเช้าหมอได้มาตรวจและจะถวายยาฉีดแต่ท่านไม่ยอมให้ฉีดเพียงแต่รับยาไว้ฉันเท่านั้น อาการป่วยของท่านก็ทรุดหนักลงยิ่งขึ้นคือรู้สึกเหนื่อยและหอบมากขึ้นแม้หมอจะได้ถวายการรักษาอย่างเต็มที่แล้วอาการก็ไม่ดีขึ้น และท่านได้ถึงแก่มรณภาพด้วยอาการอันสงบเมื่อเวลาประมาณ ๑๕.๑๐ น. ของวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๑๗ สิริรวมอายุได้ ๗๘ โดยปี

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

ร่างกายของสัตว์ย่อมย่อยยับได้ แต่ชื่อเสียงและสกุลย่อมไม่ย่อยยับไป

คำปรารภ

พระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต) อดีตเจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต) ประจำ ณ วัดป่าคา ตำบลโคกช้าง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระสังฆาธิการที่ประชาชนทั่วไปมีความเคารพนับถือมาก เพราะท่านพระครู ฯ ถือปฏิบัติหลักธรรมวินัยและสันโดษอย่างเคร่งครัด

โดยที่ท่านพระครู ฯ ได้ครองสมณเพศมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี จึงได้สร้างความเจริญให้แก่วัดป่าคาและวัดโพธิ์แตงใต้ ตำบลโพธิ์แตง อำเภอบางไทร รวมทั้งสร้างความเจริญแก่พระศาสนาเป็นอย่างมาก

ข้าพเจ้าได้ยินชื่อวัดป่าคามาไม่น้อยกว่าสิบปีแล้ว เพราะผลงานและเกียรติคุณของท่านพระครู ฯ แม้ว่าข้าพเจ้าเพิ่งมารับราชการในตำแหน่งนายอำเภอบางไทร และได้มีโอกาสใกล้ชิดกับท่านพระครู ฯ เพียง ๒ เดือนเศษ มีความประทับใจในการปฏิบัติหลักธรรมวินัยและความสันโดษของท่านพระครู ฯ อย่างจริงใจหลายอย่าง สำหรับงานการก่อสร้างหรือบูรณะปรับปรุงวัดป่าคา และวัดโพธิ์แตงใต้ได้สำเร็จไปแล้วเป็นจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว แต่ยังมีโครงการหรือแนวความคิดที่จะดำเนินการอีกมาก ท่านพระครู ฯ มีแนวความคิดก้าวหน้าและใหม่ทันเหตุการณ์ สามารถดึงพลังของประชาชนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมอยู่ตลอดเวลา

เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๑๗ เวลาประมาณ ๑๕.๑๐ น. ท่านพระครู ฯ ได้มรณภาพด้วยโรคลมปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนและคณะศิษย์มีความอาลัยเป็นอย่างมาก รวมอายุ ๗๘ ปีเศษ ๕๔ พรรษา ทางวัดได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลระหว่างวันที่ ๒๕ ถึง ๓๐ มกราคม ๒๕๑๗ และในคืนวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๑๗

ข้าพเจ้าพร้อมด้วยข้าราชการของอำเภอบางไทรได้ไปบำเพ็ญกุศล และสวดพระอภิธรรม เพื่ออุทิศกุศลให้แก่ท่านพระครู ฯ โดยพร้อมเพรียงกัน

ครั้นล่วงเลยมาประมาณ ๖ เดือน ประชาชนและคณะศิษย์ได้ปรึกษาขอพระราชทานเพลิงศพ ซึ่งมีความเห็นพ้องต้องกันให้จัดงานบำเพ็ญกุศลและพระราชทานเพลิงศพ ระหว่างวันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๑๘ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ และฉลองอัฐิในวันจันทร์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ เป็นเสร็จพิธี

การดำเนินงานพระราชทานเพลิงศพท่านพระครู ฯ ดังกล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ร่วมพิจารณาและเสนอแนะการกำหนดรูปงาน กำหนดแผนงานและกำหนดตัวบุคคล เจ้าหน้าที่ ตลอดจนพัสดุหรือสิ่งของในพิธีต่าง ๆ โดยได้รับความอุปถัมภ์จากประชาชนและคณะศิษย์อย่างพร้อมเพรียง ส่วนทางฝ่ายคณะสงฆ์ก็ได้ปฏิบัติกิจธุระเรียบร้อยเป็นที่น่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง

ในฐานะที่ประชาชนและคณะศิษย์ รวมทั้งคณะสงฆ์ได้มอบความไว้วางใจและภารกิจที่มีปัญหาหลายอย่างให้แก่ข้าพเจ้า แม้ข้าพเจ้าจะรับความไว้วางใจ และภารกิจด้วยความเต็มใจก็ตาม โดยที่การคมนาคมระหว่างวัดบ่าคากับที่ว่าการอำเภอบางไทร อยู่ห่างไกลกันและไปมาไม่สะดวกเพราะต้องใช้พาหนะทางเรือ ข้าพเจ้าจึงมีโอกาสมา ณ วัดบ่าคาเป็นครั้งคราว อาจทำให้การกำหนดรูปงาน กำหนดแผนงานและกำหนดตัวบุคคลเจ้าหน้าที่ไม่ถูกต้องได้ จึงอาจทำให้การจัดงาน การบำเพ็ญกุศลและการพระราชทานเพลิงศพบกพร่องไปบ้าง ขอรับคำติชมและขออภัยทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

หากการจัดงาน การบำเพ็ญกุศลและการพระราชทานเพลิงศพท่านพระครูฯ ครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดีและเกิดผลดีด้วยประการใดก็ตาม ข้าพเจ้าขอให้เป็นผลงานและความดีของพระครูกัลยาณคุณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต) และเจ้าอาวาสวัดป่าคา พร้อมด้วยประชาชนและคณะศิษย์

ในที่สุดนี้ ขอขอบคุณและขออนุโมทนาแก่ทุกท่านที่ได้มาร่วมการกุศล และในการพระราชทานเพลิงศพโดยทั่วกัน.

ช. ธี

(นายเชาวน์ ธีระกุล)

นายอำเภอบางไทร

๑๕ ม.ค. ๒๕๑๘

คำอาลัย

ขอประณมก้มกราบอธิษฐาน ดวงวิญญาณใสพิสิฐอิทธิผล
สรวงสวรรค์ชั้นฟ้านภาดล ทั่วมณฑลเปิดรับโดยฉับพลัน
คุณความดีที่เสริมสร้างต่างวาระ จนชนะทั่วทิศาพาแข่งขัน
อยากเห็นคนเป็นคนดีทุกวี่วัน แม้กระนั้นทุกคนได้อภัยเทอญ
พระคุณท่านมากล้นพ้นจะจด หากพิจารณ์ให้หมดอย่าผิวเผิน
เขาทำดีว่ามีดีมีจำเริญ เขาสรรเสริญเรานินทาชั่วช้าคน
วัดโพธิ์นิมิตจิตสำนึกยังตรึกอยู่ ลองคิดดูเที่ยวปรึกษาหาแห่งหน
พอปรึกษาหลวงปู่ดูชอบกล อุบัติผลนานมากว่าสิบปี
วัดพระรูปบรรลือธรรมนั้นก็ใช่ หลวงปู่ได้ฝากจิตไม่คิดหนี
เดี๋ยวนี้เป็นปึกแผ่นแสนทวี กี่ร้อยปีวัดที่สร้างจะร้างไป
อีกโรงเรียนโพธิ์แตงก็ได้สร้าง เผ้าถากถางพงป่าจะหาไหน
ต่อแต่นี้หาหลวงปู่ดูที่ใด อนุสรณ์ที่ฝากไว้ได้เตือนตา

หลวงปู่จากไป นำความอาลัยอาวรณ์อย่างสุดซึ้งแก่ข้าพเจ้าและคณะครูนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์แตงใต้ (ปัญญานุวัตรวิทยา) หลวงปู่มีชีวิตอยู่ได้พยายามปลูกปั้นทั้งทางโลกและทางธรรมดังปรากฏในความข้างบนนี้ และพยายามหาหนังสือธรรมศึกษาตรีให้โรงเรียนได้สอนและขอให้ทางโรงเรียนส่งเด็กเข้าสอบธรรมศึกษาตรีสนามหลวง โรงเรียนได้ส่งเด็กเข้าสอบตามเจตนาของหลวงปู่ ได้เพียง ๒ ปี

หลวงปู่มรณภาพลง ทางโรงเรียนก็ขาดกำลังที่จะส่งเด็กเขาสอบอีกได้ นี่แหละหลวงปู่เป็นกำลังใจ เป็นแรงใจอย่างดีที่สุดยากที่จะหาได้ ขอวิญญาณของหลวงปู่เสพสุขสถิตย์สรวงสวรรค์กว่าสวรรค์ทั้งปวงอย่างปกติสุข และขอหลวงปู่ได้ดลบันดาลโดยทิพยวิญญาณให้ ญาติ ศิษยานุศิษย์ และพุทธบริษัท ทั้งหลายทั้งปวงประสบสุขตราบชั่วกาลนานด้วยเถิด

ขออธิษฐานจากใจจริง

(**นายพยุง ธรรมพิทักษ์**)

ครูใหญ่โท โรงเรียนวัดโพธิ์แตงใต้ (ปัญญานุวัตรวิทยา)

ประวัติการสร้างอาคารเรียน

โรงเรียนวัดโพธิ์แตงใต้ (บัญญานุวัตรวิทยา)

ตำบลโพธิ์แตง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ท่านเจ้าพระคุณ พระครูบัญญานุวัตร เจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต) ได้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดโพธิ์แตงใต้ ด้วยเหตุที่พระครูอเนกสารคุณ เจ้าอาวาส ไปจำพรรษาเพื่อศึกษาหาความรู้ ณ สำนักวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

ขณะนั้นโรงเรียนวัดโพธิ์แตงเหนือตั้งอยู่ในบริเวณวัดโพธิ์แตงเหนือ ซึ่งอยู่ด้านทิศเหนือของวัดโพธิ์แตงใต้ เป็นอาคารเรียน แบบ ป. ๑ สูงจากพื้นดิน ๑ เมตร กว้าง ๘ เมตร ยาว ๓๒ เมตร มุขยื่น ๘ เมตร หลังคามุงสังกะสี ปลูกในพื้นที่ ๑ งานเศษ พื้นที่ขยายไม่ออก เปิดสอนชั้น ป. ๑ ถึง ชั้น ป. ๔ จะขยายการศึกษาออกไปถึงชั้นประถมปีที่ ๗ ไม่ได้ เพราะไม่มีพื้นที่

ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ นายพยุง ธรรมพิทักษ์ ครูใหญ่โรงเรียนวัดโพธิ์แตงเหนือ จึงได้ปรึกษาหารือเพื่อหาสถานที่ปลูกสร้างอาคารเรียนและจะได้ขยายการศึกษาให้ถึงชั้นประถมปลาย เพื่อให้กุลบุตรกุลธิดาของชาวโพธิ์แตงและตำบลใกล้เคียงได้เข้าเล่าเรียนศึกษา เมื่อปรึกษากับหลวงปู่ คือท่านพระครูบัญญานุวัตร ท่านก็มีความเห็นสอดคล้องว่า เมื่อมีทางใดที่จะเป็นการสนับสนุนให้การศึกษามาสู่กุลบุตรกุลธิดาได้แล้วต้องสนับสนุนทันที เพราะความมีปัญญาเท่านั้นทำให้ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และตัวเองไปรอด ท่านจึงแนะว่า ป่าสะแกด้านทิศใต้ของอุโบสถวัด

โพธิ์แตงใต้ หากถากถางก็พอจะสร้างอาคารเรียนได้กระมัง ลองปรึกษาหารือคิดกันดู หากตกลงท่านจะขออนุญาตจากพระอธิการสดให้ เรื่องนี้จึงใช้เวลาไม่นานนักก็เป็นที่ตกลงกัน เริ่มบอกบุญโดยตั้งบัญชีขึ้น หลวงปู่ประเดิมบัญชีด้วยการบริจาคเป็นเงิน ๕๐๐ บาท และปวารณาว่าหากมีเอกลาภใดจะนำมาเข้าบัญชีเพื่อสร้างอาคารเรียนต่อไป

หลังจากลงมือก่อสร้างแล้วเอกลาภของท่านทุกบาททุกสตางค์ที่ได้มาท่านจะต้องนำมาสร้างอาคารเรียนหลังนี้จนท่านบริจาคได้ถึง ๒,๐๓๒ บาท และย้ายครูนักเรียนจากโรงเรียนวัดโพธิ์แตงเหนือมาเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์แตงใต้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จึงคิดกันว่าจะขนานนามโรงเรียนว่าอย่างไร ที่ประชุมกรรมการเห็นว่าควรเป็น "ปัญญานุวัตรวิทยา" ตามตำแหน่งสมณศักดิ์ของท่านคือ ปัญญานุวัตร แต่แล้วท่านก็บ่ายเบี่ยงไม่ยอมรับโดยออกตัวว่าท่านเหน็ดเหนื่อยไม่เท่าไร ผู้ที่เหน็ดเหนื่อยมากกว่าท่านก็ยังมี ควรเป็นของนายอำเภอสมัยนั้นบ้าง ควรเป็นของศึกษาธิการอำเภอสมัยนั้นบ้าง ในที่สุดควรเป็นของครูใหญ่บ้าง แต่แล้วทุกคนยืนตามมติที่ประชุมท่านจึงยอมจำนน ขอกล่าวถึงวันที่ผู้เขียนต้องอาลัยมาก ในครั้งแรกก็คือเด็กวัดมาตามครูใหญ่ หลวงปู่ต้องการพบ ผู้เขียนคาดไม่ถึงหลวงปู่พูดว่า ฉันจะย้ายไปจำพรรษาวัดเชียงรากน้อย (วัดโพธิ์นิมิตร) เงินของโรงเรียนอยู่ที่ฉัน ๒๐๐ บาท ฉันตั้งใจว่าจะรวมไว้มาก ๆ แล้วฝากเป็นมูลนิธิ ไว้ให้แก่โรงเรียน เพื่อเก็บดอกผลซ่อมแซมในเมื่อขาดแคลน แต่นี่ต้องย้ายเสียก่อนจึงมอบให้ครูใหญ่นำไปทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียนด้วย ฉันจะไม่ลืมความเหน็ดเหนื่อยที่ครูและฉันได้ร่วมกันทำงานจนเป็นผลสำเร็จ ที่ค้างอยู่ก็เรื่องมูลนิธินี่เท่านั้น หลวงปู่เตือนให้ผู้เขียนไปหยิบเงินในตู้ที่มีหนังสือทับอยู่ล่างสุด ผู้เขียนติงว่าเงินจำนวน ๒๐๐ บาท ผมขอถวายหลวงปู่จะได้มีติดตัวไป ส่วนความตั้งใจของหลวงปู่จะมอบให้โรงเรียน ๒๐๐

บาท กระผมจะออกให้เอง หลวงปู่กล่าวหนักแน่นว่าไม่ได้ เพราะฉันตั้งใจไว้อย่างนั้น ฉันเป็นพระไม่ต้องมีเงิน ถึงฉันตายฉันก็ต้องไม่มีเงิน พื้นไม่กี่ดุ้นเผาเราก็ไหม้ ครู! ที่เขามองและว่าเราไม่ดีนั้น เพราะเขาดีไม่ถึง ที่ฉันไปบวชนาค ไปสวดมนต์ได้มาก็ตั้งไว้แล้วอย่างนี้ ขอให้สมความตั้งใจของฉัน ไปเถอะครูไปหยิบรับเอาไว้ ผู้เขียนก้มกราบลงที่เท้าหลวงปู่พลางนึกในใจจะพบผู้อุปการะโรงเรียนอย่างหลวงปู่อีกไหมหนอ ทุกเช้าหลวงปู่จะมองดูเด็ก ๆ มาโรงเรียนแล้วท่านก็จะยิ้มอย่างภาคภูมิใจ วันเปิดเรียนภาคต้น ท่านจะเดินเยี่ยมเพื่อดูว่าผู้ปกครองเด็กนำบุตรหลานมาฝากเข้าเรียนมากน้อยอย่างไร จึงเข้าใจว่าความสุขของหลวงปู่ คือการที่ได้ทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมเท่านั้น ทำให้เชื่อได้ว่าตลอดชีวิตของหลวงปู่ไม่เคยมีความสุขเพื่อตัวของหลวงปู่เองเลย

(พยุง ธรรมพิทักษ์)

ผู้รวบรวม

เครื่องประดับ

พระธรรมดิลก (วิชมัย) วัดบวรนิเวศวิหาร

คำว่า "ปสาธนะ" แปลว่าเครื่องประดับ เป็นชื่อเครื่องประดับของมหาอุบาสิกาวิสาขา เรียกว่ามหาลดาปสาธน์ ต้องใช้เพชรถึง ๔ ทะนาน แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน แก้วมณี ๓๓ ทะนาน ลูกดุมทำด้วยทองคำ ห่วงทำด้วยเงิน มีราคา ๙๐ ล้านบาท แสดงว่าคนเรานอกจากผ้าอาภรณ์ใช้ประดับตกแต่งร่างกายแล้วยังไม่พอ ต้องมีเครื่องประดับอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก ที่นิ้วต้องมีแหวน ที่ข้อมือต้องมีกำไลหรือนาฬิกา ที่คอมีสายสร้อย ที่หูมีต่างหู ที่หัวมีทรงผมแบบต่าง ๆ เป็นอันว่าเครื่องประดับกับคนทิ้งกันไม่ได้

เรื่องเครื่องประดับภายนอก จึงเป็นทั้งอาหารตา อาหารใจ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มนุษย์ต้องการ คำว่าอาหารนั้น มิได้หมายความว่า เป็นเพียงแต่อาหารปากเท่านั้นก็หาไม่ ยังมีอาหารที่ไม่ต้องใช้ปากอีก อาหารชนิดนี้แหละกลับมีราคาแพงกว่าอาหารปากเป็นไหน ๆ อาหารที่กล่าวนี้ก็คือ อาหารตา สำเร็จรูปมาจากเครื่องประดับต่าง ๆ

เครื่องประดับภายนอกเป็นอาหารที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจ ทำให้เกิดความต้องการ สะเทือนความรู้สึก เร้าตาจูงใจยิ่งขึ้น แม้แต่อาหารประจำวัน ถ้าตกแต่งประดับประดาย่อมทำให้เกิดน้ำลายสอออกมา ที่เป็นดังนี้ก็เพราะอำนาจเครื่องประดับตกแต่งมิใช่หรือ

การประดับตกแต่งหรือเครื่องประดับ จึงมีบทบาทเกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลเริ่มต้นแต่แบบบ้านตึกรามที่อยู่อาศัย นายช่างสถาปนิกกับวิศวกรต้องร่วมสร้างแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นอาหารตาหรือความสวยงามตามใจของผู้อยู่อาศัย ดังที่รู้ ๆ กันอยู่จากคำพังเพยที่ว่า "ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ทำอู่ตามใจผู้นอน" ดังนี้

เมื่อเครื่องประดับกลับเป็นอาหารเช่นนี้ ก็ชี้ให้เห็นว่า อาหารของคนเรามีมากมายหลายอย่างเป็นต้นว่า อาหารปาก อาหารท้อง อาหารทางร่างกาย อาหารตา และอาหารใจ ถึงอย่างไรก็ดีในบาลีมีอาหารอยู่ ๔ ประเภท คือ:—

๑. อาหารที่กลืนกินทางปาก เช่น คำข้าว เรียกว่า กวฬิงการาหาร

๒. อาหารที่เป็นปัจจัยให้เกิดผลจากการสัมผัส ตาเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น เรียกว่า ผัสสาหาร

๓. อาหารที่เป็นปัจจัยให้เกิดความนึกคิด เรียกว่า มโนสัญเจตนาหาร

๔. อาหารที่เกิดจากธาตุรู้ เป็นต้น เรียกว่า วิญญาณาหาร

เครื่องประดับที่นับว่าเป็นอาหารตานั้น ในชั้นต้นเราจะมองเห็นได้จากเครื่องประดับร่างกายของคนเรา เริ่มต้นแต่เรื่องเสื้อผ้า ต่างหู สายสร้อยคอ สายสร้อยข้อมือ กำไล หวีผม แหวนหลายชนิด นาฬิกาข้อมือ ทรงผมแบบต่าง ๆ บางรายถอนขนคิ้ว เขียนคิ้วขึ้นใหม่ ทาปากทาเล็บ เพื่อประดับให้เกิดความพอใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น อาศัยเหตุนี้ เรื่องเครื่องประดับจึงมีอิทธิพลขยายตัวออกไปเป็นเครื่องประดับบ้าน ภายในบ้านทุกบ้านจะขาดเครื่องประดับอย่างหนึ่งเสียมิได้ก็คือ กระจก กระจกจึงเป็นเครื่องประดับคู่บ้านคู่เรือน และเป็นของจำเป็นสำหรับบ้านหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะกระจกนั้นสำหรับส่องให้เห็นเงาของตนเอง ตลอดทั้งร่างกายได้ฉันใด แม้ธรรมะก็เช่นเดียวกัน คนมีธรรมะประดับอยู่ในใจแล้วย่อมส่องแสงให้

รู้จักตนเองฉันนั้น นอกจากนี้ยังมีเครื่องประดับห้องโถง ห้องรับแขก เครื่องประดับสนามหญ้า เป็นสวนฝรั่ง สวนญี่ปุ่น ล้วนแต่เป็นเครื่องเจริญตาเจริญใจดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เครื่องประดับเป็นภาพหนึ่ง แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจได้ทางหนึ่ง เครื่องประดับที่ประณีตเรียบร้อยและประดับตกแต่งเป็นระเบียบ ก็ยิ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เมื่อมีวัฒนธรรมมาก อาหารตาก็ปรากฏคุณภาพยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากเครื่องประดับชนิดลายคราม หรือ กังไส บั้งเคย ผู้สร้างแบบ ผู้ทำล้วนแต่มีวัฒนธรรมทางจิตใจเป็นพื้น สิ่งที่ประดิษฐ์ผลิตออกมา ก็ยิ่งส่องแสดงให้ซึ้งถึงจิตใจออกมาเป็นลวดลายละเอียดลึกซึ้งเหมือนกับมีชีวิตชีวา เป็นอาหารตาที่ไม่รู้จักเบื่อ เห็นทีไรก็ใคร่อยากจับ อยากชมให้มันมือ ชื่นตาอยู่มิรู้วาย เครื่องประดับทางโลกเราแยกออกเป็นประเภทใหญ่ได้ดังนี้

เครื่องประดับร่างกาย ทั้งที่เป็นผ้า และเครื่องเพชรนิลจินดา เป็นต้นว่า เพชรดี มณีแดง เขียวใสแสงมรกต เหลืองใสสดบุษราคัม แดงแก่ก่ำโกเมนเอก สีหมอกเมฆนิลกาฬ มุกดาหารหมอกมัว แดงสลัวเพทาย สังวาลย์สายไพฑูรย์

เครื่องประดับบ้าน เฟอร์นิเจอร์ ตุ๊กตาของเล่น

เครื่องประดับโต๊ะหมู่ที่บูชา มีแจกัน พาน เป็นต้น

เครื่องประดับห้องรับแขก

เครื่องประดับสถานที่

เครื่องประดับสนามหญ้า

เครื่องประดับเกียรติยศ

เครื่องประดับเหล่านี้ เป็นส่วนผลที่ต้องสาวไปหาเหตุ เกิดจากความนิยมของหมู่คณะประเทศชาตินั้น แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ถูกอบรมสั่งสอนสืบต่อกันมาเป็น

ประเพณี เป็นสัญญลักษณ์บอกให้รู้ถึงเชื้อชาติ ภาษาได้เป็นอย่างดี เป็นวัฒนธรรม การรู้จักประดับตกแต่งให้เข้ากับสถานที่ ให้เข้ากับบรรยากาศ ให้เข้ากับความนิยมนี้ เป็นศิลปะชนิดหนึ่ง เรียกว่า มัณฑนศิลป์ แสดงถึงชาตินิยม ประเพณี

เครื่องประดับเหล่านี้ แม้บางสิ่งบางอย่างจะมีค่าราคามากมายอย่างไรก็ตาม แม้จะสวยเลิศอย่างไรก็ตามเถิด ล้วนแต่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา บางคราวก็เจริญ บางครั้งก็เสื่อม แล้วแต่ความนิยม ขึ้นอยู่ที่ความต้องการของสังคมของคนในสมัยนั้น ๆ เปลี่ยนจากใหม่เป็นของเก่า จากของเก่าเป็นของใหม่ หมุนเวียนเปลี่ยนไปหาที่สุดมิได้ เหมือนกับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข สิ่งที่เราปรารถนากันนัก แต่ไม่ได้ กลับไปได้สิ่งที่มิได้ปรารถนา อนิจจา นี้แหละเป็นเครื่องประดับโลก

อาหารตาอีกประเภทหนึ่ง เกิดจากดอกไม้นานาพรรณหลายชนิด ดอกไม้ก็เป็นเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่งที่นิยมกัน สีสันวรรณะของดอกไม้ เร้าตา พาใจให้ชื่นบาน ถ้ามีกลิ่นหอมด้วย ก็ช่วยให้ดอกไม้นั้นมีราคาขึ้นอีก ลักษณะของดอกไม้ส่วนใหญ่มี ๔ อย่างคือ

อย่างที่ ๑ สีสวย แต่ไม่มีกลิ่น

อย่างที่ ๒ มีกลิ่นหอม แต่สีไม่สวย

อย่างที่ ๓ กลิ่นไม่มี ทั้งสีก็ไม่สวย

อย่างที่ ๔ มีทั้งกลิ่นหอม ทั้งสีสันก็สวยงาม

ดอกไม้เป็นเครื่องประดับที่สวยงามตาจริง แต่ความทนทานอยู่ไม่นาน เพราะเป็นของสดย่อมจะเหี่ยวแห้งโรยราไปตามกาลเวลา กลายเป็นเครื่องกังวลที่ต้องเปลี่ยนและตกแต่งอยู่เสมอ ความเจริญของโลกทำให้สิ้นกังวลไปได้ โดยที่นักประดิษฐ์ได้ผลิตของเทียมทำให้เหมือนดอกไม้จริง ๆ ดูไกล ๆ ทำให้เชื่อว่าเหมือนดอกไม้สดทีเดียว ถึงอย่างไรก็ดี ดอกไม้เป็นเครื่องประดับ ใช้ได้ทั้งในสมัยที่รื่นเริงหรรษา

ทั้งในยามเศร้าโศกา การจัดแจงแต่งดอกไม้ จึงเป็นทั้งหัตถศิลป์และวิจิตรศิลป์ ได้วิวัฒนาการไปตามความนิยมของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เครื่องประดับที่กล่าวมาแล้ว เป็นเครื่องประดับชั่วคราว เป็นเครื่องประดับภายนอก ขึ้นอยู่กับความนิยม ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลสมัย

ส่วนเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องประดับภายใน เกิดจากการกระทำของตนเองด้วย การศึกษาฝึกหัด ด้วยการอบรมดัดนิสัย รู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมกับสัจธรรม คือ ความจริงซึ่งเป็นสิ่งไม่ตาย อันเป็นคุณความดีมีค่าที่ไม่สามารถจะหาซื้อแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา ทั้งเป็นเครื่องประดับทันสมัยอยู่ตลอดกาล เครื่องประดับชนิดนี้ จะมีขึ้นได้ก็ต้องอาศัยแต่ละบุคคลสร้างขึ้นด้วยใจสมัครยินดีของตนเอง จะจ้างวาน รอให้คนอื่นเขามาประดับประดาให้แก่ตนนั้น ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ ฉะนั้นเครื่องประดับภายใน จึงเป็นเรื่องสำคัญของชีวิต ชีวิตที่ไร้สาระเพราะไม่มีเครื่องประดับ เครื่องประดับจึงเป็นองค์ประกอบให้ชีวิตนี้มีสาระเป็นสารคดี ที่จะพึงพิจารณาดูเครื่องประดับต่าง ๆ ที่จะกล่าวต่อไป

เครื่องประดับ ภายนอก ออกสล้าง
ช่วยเสริมสร้าง ให้เด่น เห็นงามหรู
ส่วนประดับ ภายใน ใจเชิดชู
น่าเอ็นดู พักตร์ผ่อง ส่องถึงใจ
ท่านอยากสวย รวยงาม ตามประดับ
งามจะจับ เพลินตา กว่าไหน ๆ
เชิญชายหญิง ยิ่งสง่า หน้าวิไล
รู้จักใช้ ประดับเถิด เกิดงามเอย

เครื่องประดับของเด็ก

เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่
เชื่อฟังพี่เลี้ยงผู้ใกล้ชิด
รู้จักเคารพยำเกรงครูอาจารย์
รู้จักอ่อนน้อมว่าง่ายสอนง่าย
รู้จักเป็นเด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ

เครื่องประดับของนักเรียน

สุ หนึ่งฟังอย่าฟังดายให้ตั้งจิตกำหนดจำ
จิ หนึ่งอุตสาหะเอาจิตพินิจจำ
ปุ หนึ่งห้ามอย่าเอื้อนอำ ฉงนใดให้เร่งถาม
ลิ หนึ่งให้เอาจิตคิดลิขิตข้อสุขุมความ
พร้อมองค์จึงทรงนามว่าศิษย์แท้ที่ศึกษา
ขยันหมั่นเรียนให้รู้ให้จำ

เครื่องประดับของครู

ปิโย	ทำตนให้ศิษย์รัก
ครุ	ทำตนให้เป็นที่ยำเกรง
ภาวนีโย	ทำตนให้เชี่ยวชาญยิ่งขึ้น
วัตตา	อุตส่าห์พร่ำสอนวิชาต่าง ๆ
วจนักขโม	อดทนต่อถ้อยคำ
คัมภีรัง กถัง กัตตา	ขยายคำลุ่มลึกให้แจ่มแจ้ง
โน อัฏฐาเน นิโยชเย	ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางผิด

เครื่องประดับของพ่อแม่

๑. ห้ามมิให้ลูกทำชั่ว
๒. ให้ทำความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยาที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์มรดกให้

เครื่องประดับของบุตรธิดา

๑. เลี้ยงดูและตอบแทนท่าน
๒. ทำกิจช่วยเหลือท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ตั้งตนไว้ชอบควรแก่การรับมรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

เครื่องประดับสำหรับแม่บ้าน

๑. อย่านำโทษในบ้านออกไปเผยนอกบ้าน
๒. อย่าเอาคำนินทานอกบ้านมาแฉในบ้าน
๓. รู้จักตอบแทนแก่ผู้ที่เคยให้หรือรู้จักให้
๔. อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ควรให้เช่นคนเกียจคร้าน
๕. รู้จักช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย
๖. ไม่นั่งเฉยในเมื่อ พ่อผัว แม่ผัว หรือสามีทำงาน
๗. ไม่บริโภคก่อน พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี

๘. ตื่นก่อนนอนทีหลัง รู้จักปรนนิบัติให้เหมาะสม
๙. ให้ยำเกรง พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี เหมือนกองไฟหรืองูพิษ
๑๐. ให้เคารพ พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี เหมือนเคารพเทวดา

เครื่องประดับของพ่อบ้าน

นิปักโก	รู้จักปกครองตนเองและครอบครัว
ภยทัสสี	เห็นภัยของความยากจน เห็นภัยของสุรา การพนัน เกรงใจแม่บ้าน
สทารสันโดษ	พอใจในภรรยาคู่ครองของตน
อัปปฏิวาณี	มุ่งก้าวหน้าไม่ถอยหลัง ไม่อ่อนแอ แต่ไม่กระด้าง
นิติกรณัง	ทำตนเป็นตัวอย่าง ผู้นำที่ดี รู้ใจแม่บ้าน

เครื่องประดับของผู้ใหญ่บ้าน

สังคหวัตถุ	รู้จักสงเคราะห์ลูกบ้าน
ทันตา	รู้จักปรับปรุงตัวเข้ากับลูกบ้าน
การณวสิกา	หนักแน่นในเหตุผล ไม่โลเล
อปจายนะ	อ่อนน้อมรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่

เครื่องประดับของลูกบ้าน

โสวจัสสตา	เชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่บ้าน
วินยตา	มีวินัยข้อบังคับอยู่ในขอบเขตของระเบียบแบบแผน ไม่นอกรีตนอกรอย

อุฏฐานตา	ขยันหมั่นทำการงาน
กัลยาณมิตตตา	คบคนดี หลบหนีคนชั่ว
สมชีวิตา	รู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อตามเพื่อน

เครื่องประดับของกำนัน

อัตมนตา	รู้จักอดทน วางตนเป็นผู้ใหญ่
ปิยวาจา	รู้จักใช้ถ้อยคำให้เหมาะกับบุคคล
สมจริยา	รู้จักบำเพ็ญประโยชน์สม่ำเสมอ
ตาทิตา	มั่นคงในหน้าที่มีเหตุผลไม่ลำเอียง
สันติ	มุ่งความสงบเรียบร้อย

เครื่องประดับสำหรับชาวบ้าน

๑. นึกถึงภัยของความยากจน

๒. นึกถึงผลของความขยัน

๓. นึกถึงทางอาชีพของเศรษฐี

๔. นึกถึงอาหารที่ต้องหามาเลี้ยงชีวิต

๕. ตรวจตรามรดกทุนรอนหรือกรรมสิทธิ์

๖. คำนึงถึงบรรพบุรุษท่านดำรงชีวิตและวงศ์สกุลมาได้อย่างไร

๗. ภูมิใจในภาวะที่ได้เกิดมาเป็นมนุษยชาติ

๘. เทียบเคียงฐานะวิชาและอาชีพให้ทันเพื่อนบ้าน

๙. เลือกคบสมาคมแต่คนขยัน

๑๐. ปลุกใจให้เกิดอุตสาหะเป็นนิจ

เครื่องประดับของนายจ้าง

สัทธา	เชื่อถือไว้วางใจลูกจ้าง
สมานัตตตา	วางตนให้เป็นที่เคารพนับถือ
ปิยวาจา	ยกย่องลูกจ้าง
อัตมนตา	อดทนไม่พร่ำเพรื่อ ฉลาดในการว่ากล่าว
เมตตาพยาปาร	ขวนขวายไม่ทอดทิ้ง ยามดีรู้จักใช้ ยามไข้รักษา
อัปมาท	ระมัดระวังมีสติอย่าให้พลาดเสียทีลูกจ้าง
พยัตโต	ฟังความเห็นและฉลาดรู้จักใช้คน

เครื่องประดับของลูกจ้าง

กรณีเยสุทักขตา	ขยันในหน้าที่การงานของตน
นิวาตะ	ถ่อมตนรู้จักฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ
สัจจัง	ซื่อสัตย์จงรักภักดี
สิปปัง	มีศิลปะทำให้นายจ้างเชื่อถือไว้วางใจ เชื่อฟังคำสั่ง
อวิโรธนัง	ไม่คิดร้าย ไม่ทำลายนายจ้างของตน กตัญญูรู้คุณคน

เครื่องประดับของชาวนาชาวไร่

สัทธา พีชัง	มีศรัทธาต่างพืช
ตโป วุฏฐิ	มีความเพียรบากบั่นต่างฝน
ปัญญา เม ยุคนังคลัง	มีปัญญาต่างแอกต่างไถ
หิริ อีสา	มีหิริความละอายต่างงอนไถ
สติ เม ผาลปาจนัง	มีสติต่างผาลและปฏัก

เครื่องประดับของนายแพทย์

ขันติ โสรัจจะ	อดทนสงบเสงี่ยมด้วยจรรยาแพทย์
เมตตา กรุณา	ปรารถนาดีมีความสงสารคนไข้
พยาปาระ	ขวนขวายงานในหน้าที่
อัตถจริยา	ประพฤติประโยชน์ทั่วไป

เครื่องประดับของพยาบาล

มุขวิกสิตา	ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
ปิยวาจา	อ่อนหวานในการปฏิสันถาร
นิวาตา	ถ่อมตัวปรับปรุงให้เข้ากับคนไข้ทุกชั้น
กรณีเยสุทักขตา	หมั่นขยันในหน้าที่อันเป็นกรณียะ

เครื่องประดับของนายอำเภอ

ปฏิรูปการี	รู้จักปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ท้องถิ่น
เมตตา นาคติ	ปรารถนาดีต่อประชาชน ไม่อคติ
พยัตตา	ฉลาดในการใช้คนให้ทำงาน
สหกรณัง	สนับสนุนส่งเสริมความร่วมมือทุกฝ่าย
สัจจะ	มีความซื่อสัตย์

เครื่องประดับของปลัดอำเภอ

ปรักมะ	มีประสิทธิภาพในหน้าที่การงาน ทั้งฝ่ายวิชาการและธุรการ พยายามให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

สัญญมะ	รู้จักสำรวมระวังตน ไม่มัวเมา ประมาท ยึดถือระเบียบแบบแผนประเพณี
เวยยาวัจกร	ทำการขวนขวายให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน
ปฏิสันถาร	ฉลาดในการทำตัวให้เข้าถึงประชาชน ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง

เครื่องประดับขององค์การบริหารส่วนอำเภอ

อุปนิสินนรามตา	ยินดีในการเข้าถึงประชาชนด้วยการบำบัดทุกข์บำรุงสุขตามหน้าที่
เนปักกรตา	พอใจแนะนำให้ประชาชนมีความรู้ยิ่งขึ้น ในการประกอบอาชีพรักษาตนให้อยู่เย็นเป็นสุข
สิกขกามตา	ขวนขวายร่วมมือจัดให้มีการศึกษา ด้วยการสร้างโรงเรียนประชาบาล

เครื่องประดับขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

ปสาสโนบาย	ส่งเสริมสนับสนุนด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในการเข้าถึงประชาชนทุกวิถีทาง
อาชีวสัมปันโน	พยายามปลุกปล้ำนำทางให้ประชาชนมีสัมมาอาชีพ ด้วยการบริหารอย่างใกล้ชิด ติดต่อประสานงานกับการชลประทาน
คมนาคเมสิกา	บุกเบิกการคมนาคมให้มีทางติดต่อเชื่อมโยงกันจากจังหวัดไปอำเภอหมู่บ้าน—ทุกตำบล ส่งเสริมให้สะดวกยิ่งขึ้น
อนามัยอุปถัมภ์	ค้ำจุนสนับสนุนให้มีอนามัยตำบลส่งเสริมสุขาภิบาล

เครื่องประดับของผู้ว่าราชการจังหวัด

อุปายโกศล	ฉลาดในการหลีก ละเว้นความเสื่อมมาดำเนินทางเจริญ

ทักขตา หมั่นขยันในกรณียกิจอำนวยประโยชน์แก่ส่วนรวม รู้ถึงความต้องการของหมู่ประชาชน
ยาจโยคตา มีอัธยาศัยใจคอกว้างขวาง วางตนเป็นที่พึ่งของทุกฝ่าย
ปัคคัณเห รู้จักใช้คน ยกย่องคนเป็น ไม่กดขี่ข่มเหง หวงอำนาจ
อาชชวัง ซื่อตรงต่อหน้าที่ มีสัจจะความจริงใจตามเหตุผล

เครื่องประดับของปลัดจังหวัด

อนากุลา ไม่ทอดทิ้งการงานให้คั่งค้าง
ปัจจเวกขณะ รู้จักพิจารณาใคร่ครวญการงาน ประสานงานทุกฝ่าย
ปสาสนวิธี รู้จักปกครอง รู้จักใช้คน รู้จักใช้อำนาจหน้าที่ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง
สมานัตตตา รู้จักวางตัวปรับปรุงตนให้เหมาะสม

เครื่องประดับของนายกเทศมนตรี

สุตธารี รู้จักฟัง รู้จักหยั่งเสียง รู้ถึงความต้องการของท้องถิ่น
โสเจยยการี ชอบความสะอาด เกลียดความสกปรก
ปฏิรูปการี รู้จักทำหน้าที่ให้เหมาะสม
หิรัมตี มีความละอายในการทำผิดจากทำนองคลองธรรม
อนากุลา ไม่ปล่อยปละละทิ้งการงานให้อากูลคั่งค้าง

เครื่องประดับของรัฐมนตรี

ทุกขูปนูทนัง รู้จักบำบัดทุกข์บำรุงสุข
ธัมมกามตา มุ่งความเป็นธรรมแก่สังคม

สติปัญญา	มีสติคู่กับปัญญา ควบคุมตนมิให้ตกอยู่ในอำนาจของอคติ
อัตถการี	บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เครื่องประดับของนายกรัฐมนตรี

จักขุมา	เป็นผู้เห็นการณ์ไกล
วิสารโท	ว่องไวคล่องแคล่วในความคิดอ่านทันต่อเหตุการณ์
ทิฏฐิสามัญญตา	ส่งเสริมสนับสนุนความสามัคคี มีทัศนคติตรงกัน
อัตถโกศล	ฉลาดในการทำประโยชน์
มัชฌิมาปฏิปทา	ดำเนินทางสายกลาง ไม่เอียงซ้าย เอียงขวา
สันตินายโก	นำประเทศชาติไปสู่ความสงบ

เครื่องประดับของแม่ค้า

จักขุมา	เป็นคนมีตาไว
วิธุโร	เป็นคนหูยาวฉลาดเฉลียว
นิสยสัมปันโน	เป็นคนชอบค้าขาย
วาจาเปยยัง	เป็นคนรู้จักพูดอ่อนหวานชวนซื้อ

เครื่องประดับของลูกค้า

อักโกโธ	ไม่เป็นคนใจน้อย รู้จักต่อรอง
นิวาโต	ไม่เบ่งว่าฉันมีเงิน
อวิโรธนัง	ไม่ผลุนผลัน มีสติ ใจเย็น
กาลัญญู	รู้กาลสมัย กาลเทศะ

เครื่องประดับของทนายความ

สัจจะ	ความจริงใจ
น ลาภมุขา	ไม่เห็นแต่จะได้ถ่ายเดียว
น มายา	ไม่เจ้าเล่ห์ให้ลูกความหลงกล
น สาเถยยะ	ไม่โอ้อวดหลอกลูกความ
อัปปมาทะ	ไม่เลินเล่อ
มัชฌิมาปฏิปทา	เดินทางสายกลาง

เครื่องประดับของลูกความ

น มัจฉริยะ	ไม่ตระหนี่ในการให้กำลังใจ
น มายา	ไม่เจ้าเล่ห์ให้ทนายหลงผิด
สัจจะ	ไม่ซ่อนเร้นเรื่องความจริง และข้อเท็จจริง
จาคะ	รู้จักเสียสละให้บ้างจึงจะได้มา

เครื่องประดับของผู้พิพากษา

น ฉันทาคติ	ไม่ลำเอียงเพราะชอบ
น โทสาคติ	ไม่ลำเอียงเพราะไม่ชอบ
น ภยาคติ	ไม่ลำเอียงเพราะกลัว
น โมหาคติ	ไม่ลำเอียงเพราะหลงรู้เท่าไม่ถึงการณ์
มัชฌิมาปฏิปทา	ดำเนินสายกลาง สร้างความเป็นธรรม

เครื่องประดับของตำรวจ

น ลาภมุขา	ไม่เห็นแต่จะได้ถ่ายเดียว

ยาจโยคตา	เห็นความทุกข์เดือดร้อนของประชาชน ทำตนให้เขาพึ่งได้
น วสยุตตา	ไม่ใช้อำนาจข่มเหง กดขี่ รีดไถประชาชน
ทุกขัปปหานา	บำบัดทุกข์
สุขายนา	บำรุงสุข
วาจาเปยยัง	รู้จักใช้วาจาที่นิ่มนวล
นิวาตา	รู้จักถ่อมตน
อนุธัมมจารี	ประพฤติตนเหมาะสมกับหน้าที่
ปชาปิยมิตตา	เป็นมิตรของประชาชน

สัพเพสัง สังฆภูตานัง สามัคคีวุฑฒิสาธิกา ความเจริญมาจากความสามัคคี

เครื่องประดับของเอกชน

นิวาตา	ไม่เบ่งอวดดีกับตำรวจ
คารวตา	รู้จักยำเกรงผู้ปฏิบัติตามหน้าที่
อนติมานะ	ไม่ดูหมิ่นเจ้าหน้าที่ด้วยการให้สินบน
อัตตสัมมาปณิธิ	ตั้งตนไว้ชอบ เป็นพลเมืองดี
สัมมาอาชีวะ	ทำงานเลี้ยงชีพในทางชอบ
ปสาสนโกศล	ฉลาดในการปกครองตนเอง

เครื่องประดับของคนขับแท็กซี่

จักขุมา	หูตาไว อัธยาศัยยิ้มแย้ม
สัจจะ	ตรงมาตรงไปไม่โก่งราคา
เมตตา	ปรารถนาดีเอื้อเฟื้อกับผู้โดยสาร

อัปมาท รักษากฎ ระเบียบจราจร ระมัดระวัง ขับชิดขอบซ้ายตลอดถนน

มุทุตา อ่อนโยนสุภาพตลอดเวลา

เครื่องประดับของคนโดยสาร

จาคะ ยอมเสียสละไม่จู้จี้พิร่ำพิไร

ปิยวาจา อ่อนหวานเห็นใจคนขับ ชวนคุยให้รื่นเริง

กรุณา สงสารผู้ขับ เพิ่มเมื่อถึงคราวที่ควรเพิ่มราคาให้

อนติมานะ ไม่ดูหมิ่นผู้ขับที่มีอาชีพสัมมาอาชีวะ

เครื่องประดับของรัฐบาล

ปสาสโนบาย รู้จักวิธีการปกครองที่ใช้ธรรมะเป็นอำนาจ

สังคหวัตถุ รู้จักสงเคราะห์ประชาชน ผู้ควรสงเคราะห์

นิคหะ ปราบและกำจัดคนที่ควรปราบควรกำจัด

ปัคคัยหะ ยกย่องสรรเสริญประกาศเกียรติคุณคนที่ควรประกาศ

มัชฌิมาปฏิปทา ไม่ลำเอียง ดำเนินทางสายกลางเหมือนเป็นมารดาบิดาของบุตรธิดา

เครื่องประดับของประชาชน

โสวจัสสตา เชื่อฟังเคารพในคำสั่งระเบียบกฎหมาย

ปสาสนโกศล ฉลาดในการปกครองช่วยตัวเอง

สามัคคี มีความพร้อมเพรียงกันตามฐานะอาชีพ

สมานัตตตา รู้จักวางตัวให้เหมาะสม

สมชีวิตา รู้จักประหยัดใช้จ่าย ให้สมเหตุสมผล

อัปมาท ไม่มัวเมาหลงใหลในคำยุยงส่งเสริมคนอื่น

เครื่องประดับของผู้แทนราษฎร

น มุยหิกาวาท	ไม่หลอกลวงให้คนหลงเชื่อ
น อุทธัจจตา	ไม่ฟุ้งซ่านเพ้อเจ้อขาดเหตุผล
ยถาวาที ตถาการี	พูดอย่างใดทำอย่างนั้น
สมัคคานุโยค	ตามประกอบประสานสามัคคี
สันติยายโก	เป็นผู้นำปวงชนไปสู่ความสงบสุข
อัตถจริยา	บำเพ็ญประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน

เครื่องประดับของปวงชน

เยภุยยวสิกา	มีอำนาจให้ผู้แทน ฯ พ้นภาวะความเป็นผู้แทนราษฎรได้ เมื่อผู้-แทนผิด
น มุยหิกสัทธา	ไม่หลงเชื่อผู้แทนที่ปราศจากหิริความละอาย
น ถัมภิกา	ไม่ดื้อดึงแข็งกร้าวต่อคำแนะนำอันชอบด้วยสุจริตธรรม
ปสาสโนบาย	รู้จักวิธีปกครองตามระบอบที่ปวงชนถือธรรมเป็นใหญ่
ทิฏฐิสามัญญตา	มีความเห็นสอดคล้องกันในการประสานสามัคคี
สันติเปกขโก	ทำอะไรมุ่งความสงบเรียบร้อยเป็นเบื้องหน้า

เครื่องประดับของคนมีหวัง

ต้องการทรัพย์	พึงประกอบค้าขาย
ต้องการความรู้	พึงคบกับนักปราชญ์
ต้องการบุตร	พึงมีภริยาสาว
ต้องการเป็นใหญ่	พึงปฏิบัติให้ถูกต้องตามความนิยม

เครื่องประดับของวัยรุ่น

โสวจัสสตา	เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ดูหมิ่นผู้ใหญ่
กัลยาณมิตร	คบแต่มิตรดี
สิกขากามตา	สนใจศึกษาให้สูงขึ้น
เนปักกา	ฝึกหัดปรับปรุงปกครองตนเองเป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่

เครื่องประดับของหนุ่มสาว

หิริมตา	มีความละอาย ไม่ทำลายประเพณีที่ดีงาม ไม่ชิงสุกก่อนห่าม
สัจจะ	ซื่อตรงต่อกัน
ทักขกามตา	ขยันในการสร้างตนสร้างชีวิตที่แน่นอน

พระธรรมเทศนา[๑]

ปัญญาทิกาถา

พระราชวราลังการ (บุญธรรม) วัดบวรนิเวศวิหาร

แสดงในการบำเพ็ญกุศลสัตตมวารศพ พระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต)

วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๑๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย สจฺจมนุรกฺขถ

จาคมนุพฺรูเหยฺย สนฺติเมว สุสิกฺเขยฺยาติ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาอนุโมทนากุศลบุญญราศีทักษิณานุปทานกิจ ซึ่งพระเถรานุเถระคณะศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกา มีท่านพระครูปลัดกัลยาณวัฒน์ พระครูโศภนธรรมประศาธน์และพระครูนิเวศวุฒิสาร เป็นประธาน ได้มีสมานฉันท์พร้อมเพรียงกันบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่ท่านพระครูปัญญานุวัตร (เนย ปณฺฑิโต) เจ้าคณะอำเภอบางไทร (ธรรมยุต) ผู้ถึงมรณภาพมาครบ ๗ วัน ณ วันนี้ ด้วยความกตัญญูกตเวทีรำลึกถึงพระคุณของท่านผู้มีอุปการคุณในฐานะที่เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ เป็นที่เคารพนับถือและเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองตน

ในการที่พระเถรานุเถระคณะศิษยานุศิษย์ตลอดทั้งอุบาสกอุบาสิกาได้มารำลึกถึงอุปการคุณ คุณงามความดีของท่านพระครูผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น นับว่าได้ปฏิบัติหน้าที่อันควรแก่ตนดังที่พระพุทธนิพนธ์ภาษิตยกย่องไว้ว่า "สปฺปุริโส ภิกฺขเว กตญฺญู กตเวที โหติ" ซึ่งแปลความว่า สัตบุรุษคือคนดีเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที ดังนี้

---

๑ ลอกจากที่บันทึกเทปไว้

และอีกข้อหนึ่งแสดงคุณลักษณะของบุคคลผู้มีภูมิธรรมเหมือนกันนี้ว่า เป็นผู้มีเครื่องหมายแห่งความดี ดังอนุศาสนีภาษิตว่า "นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา" ความกตญัญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี ดังนี้

ท่านพระครูปัญญานุวัตร เมื่อมีชีวิตอยู่ได้เจริญด้วยคุณธรรมอันควรที่จะนำมากล่าวยกย่องสรรเสริญในที่นี้ไว้ ๓ ประการ คือ วินยธรตา ความเป็นผู้ทรงพระวินัยหรือมั่นคงในพระธรรมวินัย ๑ สิกฺขกามตา ความเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ๑ ปรหิตกตฺตุกามยตา ความเป็นผู้ใคร่ในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ๑ คุณสมบัติทั้งสามประการนี้ย่อมเป็นที่ทราบและซาบซึ้งของคณะศิษยานุศิษย์ด้วยดี

ในข้อที่ ๑ คือ วินยธรตา ความเป็นผู้มั่นคงในพระธรรมวินัยนั้น ท่านพระครูปัญญานุวัตร เป็นที่ปรากฏว่าเป็นพระเถระที่มั่นคงในพระธรรมวินัยในระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เช่นการปฏิบัติธรรมวินัยเฉพาะองค์ ท่านก็เป็นผู้เคร่งครัดซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่ง นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีของสัทธิวิหาริกอันเตวาสิก แม้พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพรหมมุนี (ผิน สุวจเถร) ก็ได้ยกย่องและสรรเสริญท่านให้มีตำแหน่งหน้าที่ในการบริหารการงานของคณะสงฆ์มาโดยลำดับ และในข้อนี้แม้ในบางครั้งบางคราวจะเป็นที่ไม่พอใจของคนบางหมู่ บางเหล่าว่าท่านเคร่งครัด ปฏิบัติจนเกินไปแม้ในระเบียบประเพณีเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การบวชนาค เป็นต้น แต่ถึงเช่นนั้นเมื่อคณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาทราบความจริงในเรื่องระเบียบต่าง ๆ แล้วก็จะมองเห็นว่าอันพระศาสนานั้น จะมั่น คงอยู่ได้ ก็ต้อง อาศัยท่าน พระเถระที่ เป็นผู้มั่นคง ในพระ ธรรมวินัยเฉพาะคณะสงฆ์คณะธรรมยุตนั้น เมื่อมีการประดิษฐานคณะธรรมยุตขึ้นก็มุ่งที่จะให้ภิกษุสามเณรปฏิบัติตนให้ตรงกับพระพุทธบัญญัติธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้แล้วได้ทรงบัญญัติไว้แล้วนั่นเอง เพราะถือว่าพระวินัยนั้นเป็นรากแก้วหรือรากฐานของพระภิกษุ เมื่อพระสงฆ์ไม่ว่าหมู่ใดหมู่หนึ่ง ปฏิบัติตนเคร่งครัดอยู่ ในพระวินัยถือ

พระวินัยเป็นหลักปฏิบัติอย่างแท้จริงแล้ว พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะคณะสงฆ์ก็มั่น-คงถาวร ท่านพระครูปัญญานุวัตรเป็นรูปหนึ่งที่ทางคณะยกย่องสรรเสริญท่านในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติเคร่งครัด ในพระธรรมวินัย และเป็นที่ไว้วางใจของพระเถระผู้ใหญ่ว่าท่านพระครูปัญญานุวัตรนี้ จะได้เป็นตัวอย่างเป็นแบบฉบับเป็นผู้รักษาหมู่คณะไว้ได้ เพราะฉนั้นเมื่อท่านถึงมรณภาพไปเช่นนี้ก็รู้สึกว่าเป็นที่เสียดายของผู้ที่เคารพนับถือในท่านโดยทั่วไป

ในข้อที่ ๒ สิกฺขกามตา ความเป็นผู้ใคร่ในการศึกษา ในข้อนี้คณะศิษยานุศิษย์และสัทธิวิหาริก อันเตวาสิก ของท่านพระครู ผู้ล่วงลับ ไปแล้วนั้น ย่อมซาบซึ้งอยู่ในใจทุก ๆ คน เพราะว่าท่านได้มีความเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน แม้ท่านเองจะมีการศึกษาน้อย เพราะในขณะนั้นการศึกษายังไม่เจริญมาถึงต่างจังหวัด แต่ถึงเช่นนั้นท่านก็เป็นผู้มั่นคงหนักอยู่ในการศึกษา โดยส่งเสริมสัทธิวิหาริกอันเตวาสิกและศิษยา-นุศิษย์ให้ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี อุปการะทั้งศิษย์ที่เป็นศิษย์วัดที่เป็นเด็กอยู่กับท่านและภิกษุสามเณรที่เป็นศิษย์ของท่าน เมื่อได้ทราบว่าไปอยู่ ณ ที่ใด มีการศึกษาจบชั้นใดก็ติดตามไปอุปการะให้รางวัลสนับสนุน ซึ่งมีพระภิกษุที่เป็นเปรียญอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร (พระมหาณรงค์—วรญาโณ) ก็เคยเล่าให้ฟังว่าได้รับรางวัลจากท่านเมื่อเสร็จการศึกษาสอบไล่ได้ประโยคหนึ่งๆ นี้แสดงให้เห็นว่าท่านพระครูฯ ถึงแม้จะมีอายุกาลผ่านวัยเป็นพระมีอายุมากแล้วก็ยังมองเห็นคุณค่าของการศึกษา เพราะว่าการศึกษานั้นจะเป็นการศึกษาระดับใดก็ตามก็ทำบุคคลให้เป็นคนเจริญ การศึกษาด้าน-ปริยัติธรรมก็สร้างคนให้เป็นพระที่ดี ที่มีความรู้ความฉลาดเพื่อช่วยกัน สืบต่ออายุพระ-พุทธศาสนา คณะศิษยานุศิษย์ของท่านเองย่อมจะรู้จักคุณธรรมข้อนี้ของท่านเป็นอย่างดี

ในข้อที่ ๓ ปรหิตกตฺตุกามยตา ความเป็นผู้ใคร่บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ปรากฏว่าท่านพระครูปัญญานุวัตรได้อยู่วัดมาหลายวัด แต่ละวัดนั้นท่านก็สร้างความ

เจริญให้แก่วัดนั้น ๆ เช่นการสร้างโรงเรียน สร้างเสนาสนะ แม้กระทั่งการสร้างสถานีอนามัยซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น อันนี้เมื่อสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านอกจากบำเพ็ญกิจวัตรของตน ๆ แล้ว ก็ได้เผื่อแผ่ในการสร้างบารมีสร้างคุณงามความดีสร้างในสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะในการสร้างโรงเรียนสร้างสถานีอนามัยนี้ นับว่าเป็นคุณค่าอันดีเด่นในชีวิตของท่าน เพราะการสร้างสถานที่บำบัดทุกข์สร้างสถานที่เพื่อให้บุคคลมีความรู้มีปัญญาเฉลียวฉลาดนั้น เป็นการสร้างแสงสว่างเป็นการสร้างความไม่มีโรคให้แก่บุคคล อันคนเราถ้ามีปัญญาดี ผู้รู้จักผิดรู้จักชอบ รู้จักมีการศึกษาดีแล้ว แต่ถ้าหากอนามัยไม่ดีก็ไม่สามารถที่จะใช้ปัญญาไปในทางที่เกิดประโยชน์ได้มาก ท่านเล็งเห็นประโยชน์ในส่วนนี้ก็สร้างสถานีอนามัยให้เป็นประโยชน์ส่วนกลาง การกระทำเช่นนี้ของท่านพระครูปัญญานุวัตรนับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม บุคคลที่เป็นศิษยานุศิษย์ของท่านก็ควรจะมีความภาคภูมิใจว่าได้เป็นศิษย์ของท่านพระครู ฯ เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่มีคุณธรรมอัน-ควรยกย่องสรรเสริญคือประกอบด้วยคุณธรรมทั้งสามประการดังที่กล่าวมานี้

แม้ในการบริหารคณะสงฆ์ โดยเฉพาะคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตเมื่อท่านพระครูปัญญานุวัตรเป็นเจ้าคณะอำเภอบางไทร ปรากฏว่าไม่เคยมีเรื่องราวอันไม่ดีของคณะสงฆ์อำเภอบางไทรนี้เข้าไปถึงสำนักงานคณะธรรมยุตเลย นี้ก็แสดงให้เห็นถึงความสามารถของท่านที่บริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความสามัคคีธรรม และให้เป็นไปด้วยการที่ตั้งอยู่ในธรรมวินัยอย่างมั่นคงตามตัวอย่างของท่าน จึงไม่ได้มีเรื่องราวอันใดที่จะต้องให้สำนักงานคณะธรรมยุตพิจารณา เป็นไปในทางที่ดีที่ชอบมั่นคงตลอดมา เพราะ-ฉะนั้นการที่ท่านพระครูปัญญานุวัตรได้มีชีวิตอยู่ถึง ๗๘ ปี ก็นับว่าท่านได้ทำชีวิตของท่านให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองประโยชน์แก่พระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้เช่นนั้นสังขารของท่านก็ต้องตกอยู่ในสภาพธรรมดาคือมี อนิจฺจตา ความไม่เที่ยง ทุกฺขตา

ความเป็นทุกข์ อนตฺตตา ความไม่ใช่ตัวตน คือจะต้องแปรปรวนแปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพของสังขารร่างกาย ซึ่งสังขารร่างกายทั้งปวงของบุคคลนั้นก็ตกอยู่ในสภาพ "อุปาโท ปญฺญายติ" มีความเกิดปรากฏ ๑ "วโย ปญฺญายติ" มีความเสื่อมปรากฏ ๑ "ฐิตสฺส อญฺญตฺตตํ ปญฺญายติ" เมื่อตั้งอยู่ก็มีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลงปรากฏ ๑ นี้เป็นลักษณะธรรมดาของสังขาร ก่อนที่ท่านจะมีคุณธรรมอันประกอบด้วยความดีเด่นทั้งสามประการนั้น ก็เพราะตั้งอยู่ในธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังที่ยกไว้เป็นอุเทศเบื้องต้นนั้นว่า

ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย ไม่พึงประมาทปัญญา
สจฺจมนุรกฺขถ พึงตามรักษาสัจจะ
จาคมนุพฺรูเหยฺย พึงพอกพูนจาคะ
สนฺติเมว สุสิกฺเขยฺย พึงศึกษาด้วยดีซึ่งสันติความสงบ ดังนี้

ก็ธรรมะในพระพุทธศาสนาย่อมเป็นไปเพื่อให้บุคคลผู้ปฏิบัติตามธรรมะของพระองค์เป็นผู้มีความเจริญ เป็นผู้มีความสุข เป็นผู้มีความสงบ นี้เป็นวัตถุประสงค์ในทางพระพุทธศาสนา

ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย ไม่พึงประมาทปัญญาหรือไม่พึงล่วงเลยปัญญาข้อต้นนั้นมีอรรถาธิบายโดยสังเขปว่า อันคนเราที่เกิดมานั้นต่างก็มีสังขารร่างกายซึ่งเป็นที่ประชุมของธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม เหมือนกันหมดทุกคนคุณค่าของบุคคลนั้นไม่ได้วัดหรือไม่ได้ชั่งกันด้วยน้ำหนักไม่เหมือนปศุสัตว์ ซึ่งมีคุณค่าที่น้ำหนักของเนื้อหนังมังสาต่าง ๆ แต่คุณค่าของบุคคลมีค่าอยู่ที่ว่าใครมีความดีใครมีปัญญาใครสามารถที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ตนและผู้อื่นได้อย่างสมบูรณ์ นี่แหละเป็นคุณค่าของคน ดังที่เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ทรงแต่งเป็นคำโคลงไว้ว่า

"กินนอนกลัวกับทั้ง　　จิตคนคู่นา
ของสัตว์ของคนยล　　เยี่ยงพ้อง
ธรรมแหละเทิดนรชน　　ให้ยิ่งสัตว์นา
ปราศจากธรรมคงต้อง　　แม่นแม้น สัตว์มวล"

ตามโคลงภาษิตนี้ แสดงว่าคนเรานั้น กิน นอนกลัว และการสืบพันธุ์เหมือนกันไม่ต่างกับปศุสัตว์ แต่ว่าธรรมะเท่านั้นเป็นเครื่องเทิดนรชนให้ยิ่งกว่าสัตว์ อันนี้เราจะมองเห็นได้อย่างจริงจัง ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงมาตลอด ๔๕ พรรษา เป็นหมวดธรรม ๘๔,๐๐๐ ข้อ ทรงแสดงทำไม ? ทรงแสดงเพื่ออะไร ? ทรงแสดงให้บุคคลประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณความดีให้เหมาะกับอัธยาศัยพื้นเพปรับปรุงชีวิตของทุกคน ๆ นั่นเอง

ในข้อที่ว่าไม่พึงประมาทปัญญาหรือไม่พึงละเลยปัญญา คนเรานี้ที่เกิดมามีปัญญาอยู่ ๒ ขั้น คือชั้นหนึ่งเรียกว่า สชาติปัญญา ภาษาปัจจุบันนี้เรียกว่าสัญชาตญาณหรือปัญญาดั้งเดิม ปัญญาอีกอย่างหนึ่งเรียกว่าโยคปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการประกอบบำเพ็ญ เช่นอย่างการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนนี่ก็เป็นทางให้เกิดปัญญา แต่ว่าปัญญาที่จะเกิดขึ้นนั้นต้องอาศัยการประกอบบำเพ็ญ ปัญญาโดยตรงแท้ๆ ที่ควรจะเป็นปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญแก่บุคคลนั้นมีอยู่ ๓ อย่างคือ อายโกศล ความฉลาดรู้จักทางแห่งความดี อปายโกศล ความรู้ความฉลาดรู้จักทางแห่งความชั่ว อุปายโกศล รู้จักหลีกเลี่ยงความชั่วดำเนินตนไปสู่ความเจริญ อันนี้เป็นหลักสำคัญคือ คนเราต้องมีเหตุมีผลต้องมีปัญญารู้ว่าอะไรเป็นทางแห่งความดี อะไรเป็นทางแห่งความชั่ว และรู้จักหลีกเลี่ยงไม่ดำเนินไปตามในทางที่ชั่ว หาอุบายวิธีดำเนินไปสู่ความดีไปหาความดี นี่เป็นหลักปฏิบัติขั้นมาตรฐานของทางพระพุทธศาสนา ถ้าหากบุคคลเราทุก ๆ คนได้มีความนึกคิดอยู่เสมอว่าเราจะทำดีเราจะละชั่ว

เราจะหาทางที่จะละชั่วให้ได้ทำความดีให้ได้ เมื่อมีความนึกคิดอยู่อย่างนี้แล้วบุคคลทุก ๆ คนนั้นจะมีแต่ความเจริญจะมุ่งไปในทางดี แต่ตรงกันข้ามถ้าไม่ใช้ปัญญาคือไม่มีปัญญารู้จักเหตุผล มั่วอยู่กับอบายมุข มั่วอยู่กับเหตุผลอันเป็นไปในทางแห่งความเสื่อมอย่างเดียวแล้ว ชีวิตของบุคคลนั้นก็ไม่มีค่าอะไร ก็ไม่ต่างกับปศุสัตว์ซึ่งไม่ใช้ความคิดอ่านอะไรเลย นี่เรามองทัศนะความรู้ในพระพุทธศาสนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางทฤษฎีวางแบบแผนวางหลักปฏิบัติไว้อย่างนี้เมื่อ ๒๕๐๐ ปีเศษมาแล้ว เรามาเปรียบเทียบดูว่าคำสั่งสอนของพระองค์นั้นล้าสมัยหรือไม่ เรามาเปรียบเทียบดูว่าในบุคคลที่ไม่มีเหตุผลหรือใช้ทางแห่งความเสื่อมเป็นหลักปฏิบัติตนเป็นอย่างไร เมื่อมีเหตุมีผลใช้หลักแห่งความดีมาปฏิบัติที่ตนเป็นอย่างไร นี่แหละจึงกล่าวได้ว่าธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นเป็นอกาลิโกคือไม่เลือกกาลเลือกเวลา อีกประการหนึ่งการใช้ปัญญานั้นนอกจากใช้ปัญญาภายนอกแล้วต้องใช้ปัญญามองเข้ามาในภายใน คือมองที่ตัวเราเองพิจารณาตัวเองอันนี้เรียกว่ามองภายใน การมองตัวของเรานั้นเราจะเห็นได้ชัด เห็นได้ชัดอย่างไร ? คือในขั้นต้นเรามองดูลักษณะในภายนอกเราจะมองเห็นได้ว่า ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันก็ยึดเอาว่า "เอตํ มม" นี่เป็นของเรา "เอโสหมสฺมิ" เราเป็นนั้น นี้เป็นการยึดในขั้นต้นเมื่อยึดไป ๆ ก็ยึดตัวตนมากขึ้นทุกทีเป็นอัตตานุทิฏฐิ คือความเห็นแก่ตน ในลักษณะอาการเช่นนี้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอนให้พิจารณาให้เห็นให้รู้ความจริง คือให้รู้ความจริงที่ตัวเราไม่ต้องไปรู้ที่อื่นมองที่ตัวของเรามองเรื่องมองอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่เรา

อันคนเรานี้แม้ว่าจะมีเรื่องมีอารมณ์มากเพียงไรถ้าจะสรุปดูแล้วก็มี ๒ เรื่อง คือ ๑ อิฏฐารมณ์ เรื่องที่น่าปรารถนา ๒ อนิฏฐารมณ์ เรื่องที่ไม่น่าปรารถนา มีอยู่ที่ตัวของเราแต่ว่าอาศัยที่มีความคิดอัตตานุทิฏฐิความเห็นแก่ตัว เราก็มักจะยอมรับแต่เรื่องที่เป็นอิฏฐารมณ์ไม่ยอมรับเรื่องที่เป็นอนิฏฐารมณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้อารมณ์ที่ไม่ดี

เข้ามาก็ทำให้เกิดความไม่พอใจ หรืออารมณ์ที่ดีเข้ามาก็เกิดความกำเริบทางใจ อันนี้เป็นโลกธรรม ธรรมสำหรับโลกประจำอยู่ในโลก เพราะฉะนั้นบุคคลพึงใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ตามความเป็นจริงของเรื่องและอารมณ์ต่างๆ ที่มีมาถึงตัวเราว่า ในสภาพเหล่านี้เป็นของธรรมดาเมื่อบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในโลกก็จะต้องมีอิฏฐารมณ์มีอนิฏฐารมณ์เข้ามาในตัว เมื่อบุคคลไม่พิจารณาให้รู้ตามความเป็นจริงแล้วก็มักจะทุกข์บ้างสุขบ้างไปตามเรื่องตามอารมณ์ต่าง ๆ เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้รู้ความเป็นจริง คือไม่ปล่อยใจให้ไปตามอารมณ์ในเรื่องต่าง ๆ นั้น ๆ นี่เป็นการปฏิบัติธรรมะเพื่อให้ตนเองเกิดมีความสุขความสบายใจ เพราะฉะนั้นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงแสดงธรรมะข้อที่ ๑ ว่า ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย ไม่พึงประมาทปัญญา

ข้อที่ ๒ สจฺจมนุรกฺขฺ พึงตามรักษาสัจจะคือความจริง เรื่องของความจริงนี้เราจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความจริงตั้งแต่ขั้นต้นขั้นต่ำไปจนถึงความจริงขั้นสูง เช่นอย่างว่าทรงแสดงศีลห้าในข้อที่ ๔ ให้เว้นจากการกล่าวเท็จหรือปฏิบัติเท็จต่อกันอันนี้ก็เป็นหลักของสังคมมนุษย์เราธรรมดา ๆ ธรรมะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงนั้นไม่ได้ทรงแสดงที่อื่น ทรงแสดงที่บุคคล ทรงแสดงที่สังคมประชุมชนของบุคคลนี้เอง ก็เพื่อจะให้มีความเป็นอยู่ด้วยกันด้วยความผาสุกเมื่อทุก ๆ คนย่อมมีสัจจะมีภาวะที่มีสัจจะตามขั้นของแต่ละบุคคล เช่นอย่างว่าอุบาสกอุบาสิกาศิษยานุศิษย์ทั้งหลายของท่านพระครู ฯ ที่มาประชุมอยู่ ณ ที่นี้ก็เนื่องจากยอมรับยอมนับถือความจริง ความจริงคืออะไร ? เช่นอย่างว่าท่านที่เคยเป็นศิษย์ก็ยอมรับความจริงว่าเราเคยเป็นศิษย์ เมื่อหน้าที่ของศิษย์ก็คือความกตัญญูกตเวที ท่านที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาก็มีความจริงในหลักของอุบาสกอุบาสิกาปฏิบัติเข้าใกล้พระรัตนตรัยคือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านที่เป็นพุทธศาสนิกชนก็ปฏิบัติหน้าที่ของพุทธ-ศาสนิกชน คือให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามโอกาสที่จะเป็นไปได้ นี่ก็เรียก

ว่าเรายอมรับสัจจะคือความจริง ยอมรับว่าท่านเป็นอุปัชฌาย์จริง ท่านเป็นอาจารย์จริง ท่านเป็นผู้ควรเคารพนับถือจริง เราถึงแม้ว่าจะอยู่ไกลรับราชการอย่างนายทหารอากาศที่นั่งอยู่ที่นี่ (น.ท. เสงี่ยม สรรพทรัพย์) ซึ่งเคยเป็นศิษยานุศิษย์ของท่าน แม้จะมีราชการก็ยอมมาปฏิบัติยอมรับความจริงในหลักกตัญญูกตเวทีตาธรรมซึ่งก็เป็นที่น่ายกย่องสรรเสริญ คือการปฏิบัติในเรื่องความจริงกันนี้ถ้าเราปฏิบัติกันให้จริง เป็นพ่อเป็นแม่จริง เป็นลูกเป็นเต้าจริง เป็นครูเป็นอาจารย์จริง เป็นสัทธิวิหาริกจริง ถ้าเราพากันมานับถือความจริงแล้วโลกนี้ก็เป็นสุข เพราะว่าถ้าทุกฝ่ายปฏิบัติในหน้าที่ด้วยความจริงใจแล้ว ประชุมชนสังคมที่รวมกันอยู่นี้มีความผาสุกเราถือหลักธรรมะของพระพุทธเจ้านี้ และมาปรับปรุงชีวิตในสังคมโดยถือหลักสัจจธรรมความจริงต่อกันนี้มาปฏิบัติ ไม่ต้องให้ลัทธิศาสนาหรือลัทธิการเมืองใดๆ มาปฏิบัติ พระพุทธศาสนานี้แหละมีสัจจธรรมมีธรรมะที่เป็นจริงควบคุมภาวะของสังคมมนุษย์ให้อยู่ด้วยกันผาสุกเป็นอย่างดี นี้เรียกว่าความจริงขั้นสังคมมนุษย์

ความจริงต่อไปนั้นคือคนเราที่เกิดมาเนื่องจากธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม ประชุมกันก็แตกสลายไปตามธรรมดา เช่นอย่างในขณะนี้ท่านพระครูปัญญานุวัตรท่านก็แสดงความจริงมาให้ศิษยานุศิษย์เห็นว่าสังขารร่างกายของท่านซึ่งแต่ก่อนนั้นเคยอบรมเคยสั่งสอนเคยพร่ำสอนเคยอุปการะอุดหนุนต่าง ๆ บัดนี้ชีวิตของท่านต้องตกอยู่ในสภาพแห่งความจริงแล้ว คือ อนิจฺจตา ความไม่เที่ยง ทุกฺขตา ความเป็นทุกข์ อนตฺตตา ความไม่ใช่ตัวตน เราจะมีเงินทองเท่าไรซื้อเอาชีวิตของท่านไว้ไม่ได้ เพราะท่านประกาศความจริงของท่านเองโดยที่เราไม่ต้องประกาศสภาวะธรรมทั้งปวงนั้น ประกาศความจริงให้ปรากฏ เมื่อเรามาพิจารณาเช่นนี้ก็มานึกถึงว่าพวกเรา ๆ ที่มีชีวิตกันอยู่ในขณะนี้ก็ไม่ควรประมาท ไม่ควรประมาทเพราะว่าสักวันหนึ่งสัจจะความจริงนั้นก็จะมาปรากฏแก่ตัวเรา เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะต้องปฏิบัติตามโคลงภาษิตที่ว่า "ธรรมแหละ

เทิดนรชน ให้ยิ่งสัตว์นา" คือมาปฏิบัติธรรมมารู้ตามจริงเช่นนี้แล้วก็มาปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณค่าของชีวิตยิ่ง ๆ ขึ้นไป นี้เป็นสัจจะอีกขั้นหนึ่ง สัจจะขั้นสูงคืออริยสัจจะซึ่งเป็นแนวปฏิบัติขั้นสูงในทางศาสนา สัจจะอันนี้ท่านเรียกว่าอริยสัจจะ ซึ่งแปลว่าความจริงอย่างประเสริฐ คืออะไร ? คือสัจจะที่รู้ว่านี้ทุกข์ นี้เหตุเกิดทุกข์ นี้ความดับทุกข์ นี้ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คนเราทุก ๆ คนมีความทุกข์อยู่ด้วยกันทั้งนั้น คือทุกข์กายซึ่งเป็นส่วนที่ประกอบด้วยสังขารร่างกาย และทุกข์ทางใจที่มีอยู่ด้วยกันทุกข์ทั้งนั้น ดังที่นางวชิราภิกษุณีเคยแสดงไว้ว่า "ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นดับไป นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ" ในขณะที่เราเกิดมาก็นำเอาความทุกข์ขึ้นมาด้วย หรือว่าในขณะที่เราเกิดมาเราก็เอาความตายมาด้วย ความจริงคนเรานั้นตายอยู่ทุกขณะในขณะที่เรานั่งฟังเทศน์อยู่นี้ตายก็มี ความตายคือสังขารที่เจริญขึ้นก็ดับในส่วนหนึ่งไป นี่เรียกว่าเราตายเกิด ตายเกิดอยู่ทุกขณะจิตจนกระทั่งถึงหมดลมหายใจเราก็สมมติกันว่าตายแท้ นี้เราจะเห็นได้ในวัยที่เป็นเด็กไปอยู่ที่ไหน ในวัยที่เป็นหนุ่มเป็นสาวไปอยู่ที่ไหนตายไปหมดแล้ว หรือในวัยคนที่ยังเป็นเด็กอยู่ยังหนุ่มสาวอยู่ก็กำลังจะตาย คือกำลังจะหมดความสาวหมดความเด็กหรือว่าหมดความหนุ่มก็เหลือความแก่แล้วก็ดับค่อย ๆ ดับไปทีละน้อย ๆ จนถึงจะดับชีวิต นี้เรียกว่าสัจจะ เพราะความจริงอันเป็นทุกข์ปรากฏขึ้นทุกขณะปรากฏอยู่เสมอเกิดดับอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นการที่จะผ่านสังสารวัฏฏ์ คือการเวียนว่ายตายเกิดไปนั้นก็จะต้องปฏิบัติในสัจจะคือปฏิบัติในมรรค ๘ มีสัมมาทิฐิเป็นต้น มีสัมมาสมาธิ คือความตั้งใจชอบเป็นปริโยสาน นี้เป็นหลักปฏิบัติธรรมอีกข้อหนึ่ง เป็นข้อที่ ๒

ข้อที่ ๓ จาคมนุพฺรูเหยฺย พึงพอกพูนจาคะหรือว่าพึงอบรมจาคะการเสียสละให้เจริญให้มีในตน คำว่าจาคะนี้ก็คงเคยได้ยินได้ฟัง เพราะเป็นธรรมะในพระพุทธ-ศาสนาภาษาไทยเอามาใช้อ่านว่าบริจาค เช่นบริจาคทานเป็นต้น จาคะการเสียสละ

ถ้าในขั้นต้นขั้นต่ำก็เป็นธรรมะสำหรับบุคคลทั่วไป คือคนเราที่อยู่รวมกันก็จะต้องมีจาคะการเสียสละเผื่อแผ่ เช่นบิดามารดาเสียสละอุปการะบุตรธิดา ครูอาจารย์เสียสละอบรมสั่งสอนอุปการะศิษยานุศิษย์ดังนี้เป็นต้น หรือแม้ในขณะนี้ศิษยานุศิษย์ของท่านพระครู ฯ อุบาสกอุบาสิกาก็มาร่วมกัน จาคะคือบริจาคเพื่อบำเพ็ญกุศล นี่ก็เป็นผลปรากฏเป็นคุณงามความดีให้สำเร็จประโยชน์ตามที่ปรารถนา จาคะอันสูงขึ้นไปเป็นการเสียสละกิเลสเสียสละความชั่วที่มีอยู่ในตน คือคนเราทุก ๆ คนนั้นย่อมยอมรับว่าเรายังเป็นปุถุชนยังมีกิเลสอยู่ด้วยกันทุกคน แต่อาศัยที่ว่าได้บำเพ็ญปัญญาคือความรู้ว่าอะไรควรสละอะไรควรทำก็ปฏิบัติ เมื่อเสียสละกิเลสคือความไม่ดีได้มากเพียงไรความดีก็จะปรากฏแก่บุคคลมากเพียงนั้น นี้เป็นข้อที่ ๓

ข้อที่ ๔ สนฺติเมว สุสิกฺเขยฺย พึงรักษาสันติคือความสงบ ความสงบเป็นธรรมะขั้นสุดท้ายอันบุคคลปรารถนายิ่งนัก ในขณะใดจิตใจวุ่นวายไม่สงบ ในขณะนั้นความทุกข์เกิด บ้านใด วัดใด มีความวุ่นวายมีคนวุ่นวายก่อความไม่สงบ ความทุกข์ความเดือดร้อนปรากฏ เพราะฉะนั้นสันติคือความสงบนี้ต้องอาศัยศึกษาให้ดีให้เข้าใจ ศึกษาอย่างไร ? คือศึกษาว่าอะไรจะเป็นทางแห่งความสงบ เช่นในหมู่หนึ่งคณะหนึ่ง วัดหนึ่ง บ้านหนึ่ง ความสามัคคีธรรมเป็นเหตุให้เกิดความสงบอันนี้ก็สำคัญ ความสามัคคีนั้นจะเกิดขึ้นก็ด้วยอาศัยที่ทุกฝ่ายพร้อมกันปฏิบัติเพื่อความดีเพื่อความเจริญของวัด เช่นอย่างวัดป่าคานี้ในขณะนี้ ท่านพระครูปัญญานุวัตรซึ่งเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานได้มรณภาพลง ความที่จะให้เกิดความสงบสุขในวัดก็คือความสามัคคีในหมู่ในคณะทั้งชาวบ้านและชาววัด ความสามัคคีนั้นในเบื้องต้นก็ต้องบำเพ็ญเมตตาธรรม คือความปรารถนาดีต่อกัน คือปรารถนาดีทางกาย ทางวาจา ทางใจต่อกันมีศีลเสมอกันแบ่งปันลาภแก่กัน มีทิฏฐิความเห็นเสมอกันนี้เป็นหลักแห่งสาราณิยธรรม และในหลักอปริหานิยธรรมข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งที่ท่านแสดงไว้ว่า "เย เต

ภิกฺขู เถรา รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิตา" บรรพชิตใดหมู่ใด ที่เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานก็ให้มีความเคารพคารวะในกันและกัน การปฏิบัติอย่างนี้เป็นไปเพื่อสันติคือความสงบของหมู่ไม่ใช่แต่ในวัดเท่านั้นถึงทางบ้านก็เช่นเดียวกัน ถ้าต่างฝ่ายต่างปฏิบัติเพื่อให้เกิดสันติแล้วก็จะมีความสุขความร่มเย็นอยู่ร่วมกัน

ท่านพระครูปัญญานุวัตรเมื่อมีชีวิตอยู่ได้บำเพ็ญกรณียะทั้งในส่วนที่เป็นอัตต-หิตประโยชน์ คือประโยชน์เกื้อกูลตนและปรหิตประโยชน์ ประโยชน์เพื่อผู้อื่นมาตลอดกาล ได้บำเพ็ญชีวิตเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาบริหารการคณะสงฆ์มาด้วยความเรียบร้อยสงบสุข และฝึกอบรมสั่งสอนสัทธิวิหาริกอันเตวาสิกให้มีความรู้ความฉลาดมาโดยลำดับก็เพราะอาศัยปฏิบัติอยู่ มีปัญญาและรู้สัจจธรรมตามความเป็นจริงตลอดถึงมีการเสียสละและมุ่งอยู่ในสันติความสงบ เมื่อกาลผ่านวัยมาท่านมีชีวิตอายุ-ขัยล่วงลับไปก็เป็นธรรมดาของสังขารที่ธรรมแสดงไว้ว่า "มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ" ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด ด้วยประการฉะนี้

อิมินา ปุญฺญกมฺเมน ด้วยอานุภาพแห่งบุญกุศลอันคณะศิษยานุศิษย์และพระ-เถรานุเถระ อุบาสก อุบาสิกาได้มีสมานฉันท์พร้อมเพรียงกัน บำเพ็ญกุศลอุทิศ ณ วันนี้จงสัมฤทธิผลแด่ท่านพระครูปัญญานุวัตรในสัมปรายภพเบื้องหน้าทุกประการ หากท่านจะพึงมีญาณวิถีทางใดทางหนึ่งพึงอนุโมทนาสาธุการ ในกุศลอันคณะศิษยานุศิษย์อุบาสกอุบาสิกาได้บำเพ็ญแล้วนี้ก็อนุโมทนาสำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัยบุญ บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาเพื่อเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ท่านพระครูปัญญานุวัตรมีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้าทุกประการ

พระธรรมเทศนาในปัญญาทิกถามีเนื้อความดังแสดงมา เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

ทะเบียนบัตรประจำตัว

ประชาชน

พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๐๕ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๖ เป็นต้นไป กำหนดให้บุคคลสัญชาติไทยซึ่งมีอายุตั้งแต่ ๑๗ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๗๐ ปีบริบูรณ์ และมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่นั้น ต้องยื่นคำขอมีบัตรประชาชนกับนายอำเภอท้องที่ภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับในท้องที่นั้น หรือนับแต่วันที่มีอายุครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์ หรือนับแต่วันที่มีสัญชาติไทย

การนับอายุบุคคลผู้จะต้องยื่นคำขอมีบัตร ให้นับหนึ่งปีบริบูรณ์ เมื่อสิ้นปีพุทธศักราชที่เกิด ส่วนการนับอายุปีต่อไป ให้นับเพิ่มขึ้นตามปีพุทธศักราช

พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ออกบัตร ให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ หรือผู้รับราชการแทนเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ (ผู้ออกบัตร) เฉพาะในเขตอำเภอหรือกิ่งอำเภอนั้น ๆ

การขอมีบัตรประจำตัวประชาชน ให้ผู้ขอยื่นคำขอตามแบบฟอร์มของทางราชการต่อนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอในท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาพร้อมค่าธรรมเนียมถ่ายรูป ซึ่งเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ถ่ายรูปเอง ค่าธรรมเนียมการออกบัตรหรือเปลี่ยนบัตรใหม่ฉบับละ ๕ บาท

เมื่อยื่นคำขอมีบัตรแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะออกใบรับคำขอบัตร (สีเหลือง) ให้ไว้กับผู้ขอ และให้ถือว่าใบรับคำขอมีบัตรนี้ใช้ได้เสมือนบัตรประจำตัวที่แท้จริง

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกบัตรเรียบร้อยแล้วก็จะแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอไปรับบัตร (ในทางปฏิบัติประมาณ ๙๐ วัน)

บัตรประจำตัวประชาชนมีอายุบัตร ๖ ปี (หมดอายุวันไหนจะมีระบุไว้ในบัตร) แต่กฎหมายกำหนดให้บัตรหมดอายุก่อนครบกำหนดใน ๓ กรณี คือ:–

๑. ผู้ถือบัตรเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ต้องเปลี่ยนบัตรภายใน ๓๐ วัน นับแต่เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และส่งบัตรเดิมคืนเจ้าหน้าที่

๒. บัตรหาย ถูกทำลาย หรือชำรุดในสาระสำคัญต้องยื่นคำขอมีบัตรใหม่ภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันบัตรหาย ถูกทำลาย หรือชำรุด (ไม่ขอใหม่อาจถูกปรับไม่เกิน ๕๐ บาท) ในกรณีบัตรหายให้ไปแจ้งความกับตำรวจท้องที่ที่บัตรหายแล้วนำใบแจ้งความจากตำรวจแสดงต่อเจ้าหน้าที่

๓. ผู้ถือบัตรเสียสัญชาติไทยต้องส่งคืนบัตรแก่พนักงานเจ้าหน้าที่แห่งท้องที่ซึ่งตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านนั้นภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่เสียสัญชาติไทย

กำหนดโทษ

๑. ผู้ไม่ขอรับบัตรประจำตัวตามกฎหมาย หรือภายในกำหนดเวลามีความผิดอาจถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

๒. ผู้ไม่มีสัญชาติไทย ยื่นคำขอมีบัตรโดยแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าหน้าที่ว่าตนมีสัญชาติไทย หรือใช้บัตรซึ่งหมดสิทธิแล้วเนื่องจากเสียสัญชาติไทยต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

๓. ผู้เสียสัญชาติไทย ไม่ส่งมอบบัตรแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

๔. ผู้ถือบัตรไม่อาจแสดงบัตรได้ ในเมื่อเจ้าพนักงานตรวจบัตรขอตรวจต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑๐๐ บาท

ผู้ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องยื่นคำขอมีบัตรประชาชน คือบุคคลต่อไปนี้

๑. พระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่พระองค์เจ้าขึ้นไป

๒. องคมนตรี

๓. ข้าราชการพลเรือนตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

๔. ข้าราชการฝ่ายตุลาการตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

๕. ข้าราชการฝ่ายอัยการตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ

๖. ข้าราชการสังกัดกระทรวงกลาโหม ทั้งทหาร พลเรือน และคนงานซึ่งรับราชการประจำ

๗. ทหารและตำรวจประจำการ

๘. สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

๙. พนักงานเทศบาลตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยพนักงานเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาจังหวัด

๑๐. กรรมการสุขาภิบาล และพนักงานสุขาภิบาลตามกฎหมายว่าด้วยสุขาภิบาล

๑๑. พนักงานองค์การของรัฐบาล

๑๒. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนัน

๑๓. ภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

๑๔. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

๑๕. ผู้มีร่างกายพิการ เดินไม่ได้ หรือเป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง

๑๖. ผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

๑๗. ผู้อยู่ในที่คุมขังโดยชอบด้วยกฎหมาย

หมายเหตุ สมมุติว่าท่านได้ยื่นคำขอมีบัตรประชาชนไว้ในท้องที่ที่ท่านอยู่แต่บัตรยังไม่ได้รับ ท่านมีความจำเป็นต้องย้ายไปอยู่ท้องที่อื่น ให้ท่านยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่ที่ท่านอยู่เดิมโดยแจ้งไว้ว่า "เมื่อบัตรตกมาแล้ว ให้ส่งไปในนามของท่านยังที่อยู่ใหม่" เจ้าหน้าที่ก็ย่อมจะปฏิบัติให้ท่านตามความประสงค์ได้

อาวุธปืน

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตตาย ย้ายที่อยู่ หรือ ต้องโอนอาวุธปืน

๑. ถ้าผู้รับใบอนุญาตตาย ให้ผู้ครอบครองอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯ หรือใบอนุญาตของผู้ตาย แจ้งการตายต่อนายทะเบียนท้องถิ่นที่ตนอยู่ หรือนายทะเบียนท้องที่ที่ออกใบอนุญาต หรือนายทะเบียนท้องที่ที่ผู้รับใบอนุญาตตาย ภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่ทราบการตายของผู้รับใบอนุญาต

ในกรณีดังกล่าวนี้นายทะเบียนอาวุธปืน มีอำนาจสั่งให้เก็บรักษาอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯ ของผู้รับอนุญาตที่ตายไว้ก็ได้ ตามควรแก่กรณี และถ้าหากมีข้อขัดแย้งกันในเรื่องสิทธิของทายาทตามกฎหมายมรดก ก็ให้เก็บรักษาไว้จนกว่าข้อโต้แย้งนั้นถึงที่สุด

ภายในกำหนดเวลา ๖ เดือน นับแต่วันที่ผู้รับใบอนุญาตตาย หรือนับแต่วันที่ข้อโต้แย้งนั้นถึงที่สุด ให้ผู้จัดการมรดกหรือทายาทแล้วแต่กรณี ขอมีใบอนุญาตอาวุธปืนใหม่ได้ ถ้านายทะเบียนเห็นสมควรก็ให้ออกใบอนุญาตให้ใหม่ และมอบอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืนดังกล่าวให้แก่ผู้ขอรับอนุญาตใหม่ แต่ถ้านายทะเบียนเห็นว่าไม่สมควรก็จะแจ้งให้ผู้ขอทราบ และสั่งให้จัดการจำหน่ายอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนดังกล่าว ภายในกำหนด ๖ เดือน นับแต่วันรับทราบคำสั่ง มิฉะนั้นให้นายทะเบียนท้องที่มีอำนาจจัดการขายทอดตลาดได้ และถ้าได้เงินจำนวนสุทธิเท่าใดให้มอบให้แก่ผู้มีสิทธิ

๒. ถ้าผู้ได้รับอนุญาตให้มีและใช้อาวุธปืนคนใดย้ายถิ่นที่อยู่ ให้แจ้งการย้ายแก่นายทะเบียนท้องที่ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้าย และถ้าย้ายไปอยู่ต่างท้องที่ ให้แจ้งการย้ายต่อนายทะเบียนท้องที่ใหม่ให้ทราบ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ย้ายไปถึงอีกด้วย

๓. เกี่ยวกับการโอนอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ให้แก่ผู้ใดนั้น กฎหมายเกี่ยวกับอาวุธปืนได้กำหนดไว้เด็ดขาดว่า "ห้ามโอนอาวุธปืนไปให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้มีอาวุธเป็นอันขาด เว้นแต่ผู้รับโอนนั้นจะได้ขออนุญาต และได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนท้องที่แล้ว"

ความผิดและโทษ

๑. ผู้ใดมีอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนฯ โดยมิได้รับอนุญาต มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. ผู้ใดโอนอาวุธปืนให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาต ทั้งผู้โอนและผู้รับโอน มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๕ ปี หรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๓ ผู้ใดไม่แจ้งความเมื่อเจ้าของปืนตายภายใน ๓๐ วัน ทายาทหรือผู้รับมรดกไม่ขอมีอาวุธปืนภายในแต่วันที่เจ้าของปืนตาย หรือที่โต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิในอาวุธปืนได้สิ้นสุดลง แล้วแต่กรณี หรือไม่จัดการจำหน่ายภายใน ๖ เดือน นับแต่วันได้รับคำสั่งไม่อนุญาตให้มีอาวุธปืน มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๓๐๐ บาท

๔. ผู้ใดสั่งหรือนำเข้าซึ่งอาวุธปืน เครื่องกระสุน ฯลฯ โดยไม่ได้รับอนุญาต มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ปี ถึง ๑๕ ปี

๕. ผู้ใดไม่ขอรับใบแทนใบอนุญาตภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ทราบเหตุสูญหายหรือชำรุด หรือไม่ส่งคืนใบแทน เมื่อใบอนุญาตเดิมที่สูญหายได้คืนมาแล้วภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันได้คืน มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

๖. ผู้ใดมีอาวุธปืนหรือเครื่องกระสุน ปืน ที่ใช้ ในการสงครามไว้ในครอบครอง มีความผิดต้องระหว่างโทษจำคุกตั้งแต่ ๑—๒๐ ปี

รายการบำเพ็ญกุศล

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗

วันที่ ๒๔ สวดพระอภิธรรม— พระครูปลัดกัลยาณวัฒน์ (เจริญ เขมโก) เจ้าอาวาส และคณะช่างผู้ทำโบสถ์ มีนายสวีร์ นายเขียน นายไปล่ นายทับ นายเซี่ย นายพัด นายจรูญ เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๕ สวดพระอภิธรรม— นายแสวง ป้อมเพ็ชร พร้อมด้วยญาติมิตร เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๖ สวดพระอภิธรรม— นายทองเจือ ฉายา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ ต. โคกช้าง และญาติมิตร

วันที่ ๒๗ สวดพระอภิธรรม— คณะศิษย์มีนายอ๋อย น.ท. เสงี่ยม สรรพทรัพย์ พ.ท. สง่า สุขสุโชติ และญาติมิตร เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๘ สวดพระอภิธรรม— พระครูวินัยธร เนย วัดบางขวาง นนทบุรี และคณะของพระภิกษุวงศ์ วัดบางเสาธง กรุงเทพ ฯ เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๙ สวดพระอภิธรรม— คณะวัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพระประศาธน์สารคุณเป็นหัวหน้า คณะข้าราชการอำเภอบางไทร มีนายเชาวน์ ธีระกุล นายอำเภอเป็นหัวหน้า และคณะ

วัดบรรลือธรรม อำเภอลาดบัวหลวง ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๓๐ สวดพระอภิธรรม— นายอุ่น แก้วสาย และนางอ่อน พร้อมด้วยบุตรหลาน บางซื่อ กรุงเทพ ฯ

บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร (๗ วัน)

วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๑๗

เวลา ๐๗.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสามเณร

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์แล้วฉันเพลและถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ สามเณรทั้งหมด

เวลา ๑๓.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ (คณะวัดราษฎร์บำรุงเป็นเจ้าภาพ)

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระสงฆ์ ๒๐ รูป มาติกาบังสุกุล

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— คณะศิษย์วัดบรรลือธรรม อำเภอลาดบัวหลวงเป็นเจ้าภาพ รุ่งขึ้นถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสามเณรทั้งหมด

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นายแฉล้ม นางบุญชู น้อยนุ้ย นายสุชิน ณ โอสถและญาติมิตรเป็นเจ้าภาพ รุ่งขึ้นถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสามเณรทั้งหมด

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นายสนธิ์ เที่ยงแท้ และญาติ เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นายเพี้ยน นางเปลื้อง เชาว์วัลแล่น นายจีน นางเปลี่ยน ยินดีชัย นายต่วน ขันถม ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ รุ่งขึ้นถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสามเณรทั้งหมด

วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นายละออ นางเนย นางจ่าง และคณะ เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๗ คณะภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกาวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ มีพระญาณดิลกเป็นหัวหน้า เป็นเจ้าภาพ มีสวดพระพุทธมนต์แล้วฉันเพล เสร็จแล้วบังสุกุล

วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— พระภิกษุฉุย พานิช วัดป่าคา เป็นเจ้าภาพ

บำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร (๕๐ วัน)

วันเสาร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๑๗

เวลา ๑๙.๓๐ น. สวดพระอภิธรรม (พระมหา ธีรพงศ์ วัดมกุฎกษัตริยาราม เป็นเจ้าภาพ)

วันอาทิตย์ที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๑๗

เวลา ๐๗.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเช้าแด่ พระภิกษุสามเณร

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์แล้วฉันเพล และถวายภัตตาหารเพล แด่พระภิกษุสามเณรทั้งหมด

เวลา ๑๓.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— พระสมุห์สุเทพ สุขกาโม วัดป่าคา เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— พระรำพึง ปญฺญาเตโช วัดป่าคา และนางทองคำ นางทองใบ นางบุญสม จากกรุงเทพฯ ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— พระภิกษุจำลอง และนายเจือ นางผู้ ฉายา เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นายเปลื้อง นางอ่อน และญาติ เป็นเจ้าภาพ รุ่งขึ้นถวายภัตตาหารเช้า-เพล แด่พระสงฆ์ทั้งวัด พระสงฆ์ทั้งหมดบังสุกุล

วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— พระมหาณรงค์ วรญาโณ วัดบวรนิเวศวิหาร นายเขียน นางเล็ก พวงกาหลง นางทองมาก ธรรมศาลา เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นายสุชิน นางจำรัส ณ โอสถ เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดป่าคา เป็นเจ้าภาพ

บำเพ็ญกุศลสตมวาร (๑๐๐ วัน)

วันเสาร์ที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๗

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์

เวลา ๑๙.๐๐ น. สวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗

เวลา ๐๗.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเช้า

เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ แล้วฉันเพล และถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณรทั้งหมด

เวลา ๑๓.๐๐ น. มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— คณะภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาวัดเชียงรากน้อยเป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— คณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดป่าคา (เจริญอรุณราษฎร์) เป็นเจ้าภาพ

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๑๗ สวดพระอภิธรรม— นางเบ๋า รุ่งสาง นางหยวก แก้วนิ้ว กรุงเทพ ฯ เป็นเจ้าภาพ

รายนามผู้บริจาคค่าพิมพ์หนังสือ

๑.	ไวยา ฯ พระครูนิเทศธรรมจักษ์ วัดวชิรธรรมาวาส จ. พิษณุโลก	๓๐๐	บาท
๒.	ไวยา ฯ พระมหาณรงค์ วรญาโณ วัดบวรนิเวศวิหาร	๑,๐๐๐	,,
๓.	ไวยา ฯ พระมหามานพ ปญฺญาวุโธ วัดเครือวัลย์วรวิหาร	๒๐๐	,,
๔.	ไวยา ฯ พระสำเภา ภาสุโร วัดบวรนิเวศวิหาร	๒๐๐	,,
๕.	ไวยา ฯ พระมหามะยม มธุโก วัดบวรนิเวศวิหาร	๑๐๐	,,
๖.	ไวยา ฯ พระมหาสำรวย สิริมงฺคโล วัดมกุฏกษัตริยาราม	๒๐๐	,,
๗.	นาวาอากาศตรีไพรัช นางศุภลักษณ์ หิมะกลัส	๑,๐๐๐	,,
๘.	นายสง่า นางปทุม สุจิตราภรณ์	๒,๐๐๐	,,
๙.	นายเปลื้อง นางอ่อน ถนัดก่อสร้าง	๕๐๐	,,
๑๐.	นายชื้น นางบังอร สนามแจง	๕๐๐	,,
๑๑.	คุณสายสวาท ภัตร์ศิริ	๕๐๐	,,
๑๒.	นายเย็น นางควร เที่ยงแท้	๑๐๐	,,
๑๓.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๑,๐๐๐	,,

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ศุภลักษณ์การพิมพ์ 106/6 บางขุนนนท์ กรุงเทพมหานคร
นางศุภลักษณ์ หิมะกลัส ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2518